HITLERS
Derde Rijk

Nummer 25

Alle verschrikkelijke geheimen onthuld

Normandië
Geallieerde invasie

Holocaust
in Frankrijk

Fritz Todt
De wegenbouwer van de nazi's

Neurenberg
tempel van het nazisme

Hitler en Stalin
Gevaarlijke rivalen

HITLERS
Derde Rijk

Deel 25 Inhoud

Geheim Hitler-archief 139 t/m 144
Hitler en Stalin

Holocaust 123 t/m 130
Holocaust in Frankrijk

In het Derde Rijk 151 t/m 158
Neurenberg Tempel van het Nazisme

Hitlers Handlangers 95 t/m 98
Fritz Todt; de wegenbouwer van de Nazi's

Nazi Verschrikkingen 131 t/m 136
Gestapo terreur

Hitlers Veldslagen 191 t/m 198
Normandië; De Uitbraak

Hitlers Oorlogsapparaat 165 t/m 172
Luftwaffe grondtroepen

Nazi-Symbolen 99 t/m 102
Nazi-scholen

A tot Z van het Derde Rijk 105 t/m 112
Richthofen, Wolfram Freiherr von - Schar

Fotoverantwoording:

Geheim Hitler-archief 139-144: Aerospace Publishing, US National Archives (NA), CTK foto. **Holocaust 123-130:** AKG, Aerospace Publishing. **In het Derde Rijk 151-158:** AKG, Süddeutscher. **Hitlers Handlangers 95-98:** Süddeutscher. **Nazi Verschrikkingen 131-136:** Süddeutscher, Bundusarchiv, Aerospace, Historisches Archiv Köln, US National Archives. **Hitlers Veldslagen 191-198:** Aerospace, Bundusarchiv. **Hitlers Oorlogsapparaat 165-172:** Aerospace. **Nazi-symbolen 99-102:** Aerospace, AKG. **A-Z 105-112:** Aerospace, AKG, EWWF, Süddeutcher.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt in welke vorm of op welke wijze dan ook zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Midsummer Books Ltd. en Maxwell B.V. Alle rechten voorbehouden. Deze uitgave mag niet in gewijzigde vorm of tegen een hogere prijs dan de aanbevolen verkoopprijs uitgeleend, wederverkocht, verhuurd of op andere wijze op commerciële basis aangeboden worden.

© 2002 Maxwell B.V.
© 2001 Midsummer Books
Brightstar Publishing plc. 2001

HITLER EN STALIN

Links:
Ondanks dat Adolf Hitler zichzelf had opgeworpen als de bestrijder van het bolsjewisme en Josef Stalin de erfgenaam was van het gedachtegoed van Marx en Lenin, vertoonden de twee dictators verrassende overeenkomsten. Ze waren allebei 'Einzelgängers' zonder echte vrienden. Beiden waren extreem machtsbelust. En allebei gebruikten ze terreur en massamoord om hun doelen te bereiken.

IN ZIJN LAATSTE ELLENDIGE dagen onder de grond in Berlijn gaf Hitler het toe. Hij had geen 'wonderwapens' waarmee hij de vijand kon afstoppen. In plaats van een nieuw Germaans rijk te kunnen stichten in het Oosten, moest hij in 1945 toezien hoe er voor het eerst sinds de dagen van Dzjengis Khan weer een Aziatische invasie plaatsvond in Midden-Europa.

Hitlers ondergang was Josef W. Dzjoegasjwili, die zichzelf 'Stalin' ('Man van Staal') was gaan noemen in de tijd dat hij als berooide revolutionair telkens weer in het gevang terechtkwam. Hij was tien jaar ouder dan Hitler, maar in een aantal opzichten leken ze angstwekkend veel op elkaar. Allebei waren ze narcistisch ingesteld en hadden ze geen oog voor de problemen van het 'gewone' volk; beiden sliepen 's nachts vrijwel niet, hadden geen echte vriendschappen en dreven hun vrouwen tot zelfmoord. (Zowel Geli Raubal als Stalins eerste vrouw schoten zichzelf dood.)

Ideologisch gezien waren hun politieke bewegingen twee uitersten, maar toch deelden de nazi's en de communisten enkele opvallende kenmerken. Ten eerste verwierpen beide stromingen de liberale democratie. Aan het begin van de 21e eeuw, een tijdperk dat door sommige commentatoren al beschreven is als 'het einde van de geschiedenis' omdat het communisme en fascisme geen rol

"De [Duitse] natie is zwakker gebleken en de toekomst behoort toe aan de sterkere natie uit het Oosten. -
Adolf Hitler, Führerbunker Berlijn, 1945

Boven:
Hoewel Adolf Hitler rond 1920 een van de vele nationalistische leiders was, bevond hij zich altijd op het hoofdpodium en liet hij zich door andere nazi's niet opzij zetten.

van betekenis meer spelen, kunnen we ons moeilijk indenken hoe in de jaren 30 van de twintigste eeuw de westerse democratie op sterven na dood leek.

Boven en rechtsboven:
Stalins beginjaren waren kleurrijker dan die van Hitler. De voormalige priesterstudent werd al op jonge leeftijd gearresteerd wegens revolutionaire activiteiten en naar Siberië verbannen.

In 1939 bestond deze staatsvorm nog maar in een handvol Europese staten, delen van het Britse rijk en de VS. Dit waren de 'jaren van de dictators', in de vorm van de militairen (Japan), de 'leiders' (Duitsland, Italië en fascistische metgezellen) of het 'proletariaat' (Stalin).

Hieronder:
Een ander verschil tussen Stalin en Hitler was dat Stalins opkomst zich in de schaduw van Lenin voltrok: pas na de dood van Lenin zag men hoe belangrijk hij was.

LAATBLOEIERS

Tijdens hun jonge jaren was noch aan Hitler noch aan Stalin te merken dat zij later zo'n grote rol zouden gaan spelen in de geschiedenis. Hitler was al 30 toen hij tot het inzicht kwam dat er voor hem een toekomst was weggelegd in de politiek. Stalin was 'politiek' vanaf zijn late tienerjaren, maar bracht het grootste deel van zijn levensjaren tussen 20 en 40 in de gevangenis door. Hij was een revolutionaire strijder voor wie, zoals Trotski opmerkte, 'goed georganiseerd geweld de kortste route van A naar B was'. Stalin wist dat hij niet die glans uitstraalde die de intellectuele elite van de partij kenmerkte. Hij was een slecht spreker, kende geen vreemde talen en kon nooit een debat winnen van welbespraakte, geletterde mannen als Trotski. Maar hij wist zijn afgunst hierover goed verborgen te houden.

Evenals Hitler werd Stalin volledig onderschat door zijn politieke rivalen. Zijn opmars verliep zo geleidelijk dat het vrijwel onmogelijk is om aan te geven op welk tijdstip partijsecretaris Stalin nu exact het politburo volledig onder controle kreeg. De oude bolsjewistische beweging had van Lenin een traditie van een collectief leiderschap geërfd. Maar de bolsjewistische 'oude garde' schikte zich geleidelijk naar Stalins wensen of werd gedood. Trotski en zijn bondgenoten beseften te laat dat deze onpeilbare, primitieve, lompe Georgiër gedreven werd door wraaklust. En wraak smaakte hem

altijd goed. Hitler en Stalin waren allebei zeer terughoudend. Zij namen slechts een handjevol volgelingen in vertrouwen en gaven nooit iemand de kans om het hele 'plan' te ontdekken. En beiden hadden ze een consequente visie, een groots plan dat ze wilden realiseren. Door dit onwankelbare geloof in het einddoel waren zij in staat actieplannen te bedenken die hun aanhangers compleet verrasten; het pact tussen nazi-Duitsland en de Sovjetunie is daarvan een treffend voorbeeld. Beiden hadden ze persoonlijk voordeel bij het verdrag. En beiden dachten ze de ander voor de gek te kunnen houden.

'LOTSBESTEMMING'

Hitler en Stalin deelden een zeer vertekend beeld van de mensheid. Ze verklaarden het gedrag van de mensen om hen heen uit de allerlaagste, gemeenste motieven, maar ze twijfelden nooit aan de zuiverheid van hun eigen motieven. "Hoe moeilijk het ook te aanvaarden mag zijn," zo schreef Hitlers biograaf, Sir Alan Bullock, "ik ben ervan overtuigd dat men Hitler en Stalin alleen maar kan begrijpen als men erkent dat het hen volledig ernst was met hun rollen in de geschiedenis; wie daaraan twijfelde of er de draak mee stak was zijn leven niet zeker." Corruptie vierde hoogtijd in de hogere rangen van de nazi-partij en onder Stalins functionarissen, maar de dictators zelf leidden een Spartaanse levensstijl. Hitler genoot in de jaren 30 van enige luxe, maar tijdens de oorlog bevond hij zich de meeste tijd in een donkere betonnen bunker in een moeras in het oosten van Pruisen. Hij leefde op een smakeloos vegetarisch dieet en rookte noch dronk. Stalin was niet geïnteresseerd in materieel comfort: hij was een geharde bajesklant die menige winter in Siberië had doorgebracht. Hun volgelingen mochten zich echter aan allerlei excessen te buiten te gaan: Goering roofde kunstschatten, terwijl het hoofd van de NKWD, Lavrenti Beria, Moskou teisterde als serieverkrachter.

MOORD OP RIVALEN

Beria was Stalins derde hoofd van de veiligheidsdiensten. Zijn voorgangers waren op Stalins bevel geëxecuteerd,

Oorlogstijd

STALINS GROOTSTE VOORDEEL ten opzichte van Hitler was dat hij tijdens de oorlog leerde op zijn generaals te vertrouwen. In 1941 had hij nog een sterke persoonlijke invloed op het leger. Op alle bevelsniveaus stelde hij partijcommissarissen aan om toezicht te houden op de militairen; oude kameraden uit de gloriedagen van het 1e cavalerieleger benoemde hij in hoge posities.

Maar moed tijdens de oorlog tegen de Witten en persoonlijke trouw aan Stalin waren geen garantie voor militaire kwaliteiten. Na een reeks bloedige nederlagen werden mannen als maarschalk Boedjonni, die door een collega werd beschreven als "zeer grote snor, maar zeer klein verstand" naar onbelangrijke posities overgeplaatst. Harde mannen als Zjoekow, Antonow en Rokossowski namen het bevel nu over.

Hitler daarentegen ging steeds meer militaire beslissingen zelf nemen. Toen hij uiteindelijk persoonlijk opperbevelhebber werd van het leger, raakte hij het overzicht helemaal kwijt en richtte hij zich bijna volledig op de dagelijkse gang van zaken van de oorlog in het Oosten. In 1944 zeiden zijn generaals gekscherend dat ze zelfs toestemming van OKW nodig hadden om een wachtpost van de deur naar het raam te verplaatsen.

Helemaal bovenaan:
Stalin leerde van zijn fouten. Hij verving incompetente revolutionairen zoals maarschalk Worosjilow, die we hier zien, door jongere, hardere en meer capabele generaals als Zjoekow.

Boven:
Hitler bekijkt de onderwerping van Warschau samen met de commandant van zijn escorte, Erwin Rommel. Hitler zou zich veel meer met de activiteiten van zijn generaals bemoeien dan Stalin.

Boven:
Hitler ontspant samen met Goering op het terras in Berchtesgaden. Hitler had weinig op met het saaie regeren van alledag en meed papierwerk als de pest.

samen met de meeste bolsjewistische leiders uit Lenins tijd. Stalins dochter Svetlana beschreef hoe hij van het ene op het andere moment iemand die hem jarenlang trouw had gediend kon afschrijven en ter dood veroordeelde. "Het leek alsof er dan een duivel in hem zat die fluisterde 'jij hebt mij verraden'". Op deze manier zette Stalin de oorspronkelijke leiders, het partijkader, de veiligheidsdiensten en het leger naar zijn hand.

Hitlers angsten waren meer op het leger gericht dan op de partij. Hij ruimde de oppositie vanuit de generaals uit de weg door Blomberg en Von Fritsch aan te pakken en ging daarna over op het betalen van smeergeld aan bepaalde officieren. De generaals die in Neurenberg zwoeren dat zij hun eed aan Hitler niet konden verbreken, waren rijk geworden door in hem te blijven geloven.

Stalin was minder subtiel. Zoals de vorige tiran uit Azië die Europa onder de voet had gelopen, liet hij zijn generaals executeren zodra ze ook maar het minste teken van verraad vertoonden. Het feit dat de vermeende bedreiging door maarschalk Toekatsjewski zich volledig binnen Stalins eigen fantasie afspeelde, deed niets af aan de ernst van de interne zuivering waardoor de Russische troepen aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog gevaarlijk verzwakt werden.

Hitler gaf zijn 'alte Kämpfer' meer speelruimte dan Stalin en bleef hen opmerkelijk trouw. Tussen de Nacht van de Lange Messen in 1934 en de talloze executies in de laatste weken van de oorlog, bleef de leiding over de nazi-partij grotendeels onveranderd. Himmler en Goering mochten hun eigen rijkjes opbouwen - iets dat Stalin nooit iemand toestond. Ironisch genoeg had Hitler Duitsland een stuk effectiever kunnen besturen als hij Stalins systeem van regelmatige zuiveringen had gevolgd en de webben van corruptie die zijn partijbonzen sponnen af en toe eens had weggeveegd.

LUILAK VERSUS WERKER

Twee cruciale verschillen tussen Hitler en Stalin bleken tijdens de oorlog steeds duidelijker. Een van die verschillen was al voor 1939 goed zichtbaar. Hitler kon zeer gedreven zijn tijdens een crisis of als hij zijn persoonlijke agenda wilde realiseren, maar hij voerde nog maar bar weinig zelf uit nadat hij aan de macht was gekomen. Albert Speer beschreef de verbluffende banaliteit van het dagelijkse leven in Berchtesgaden. Hij vroeg zich daarbij af wanneer de

Massamoorden

Boven:
Tijdens de Russische burgeroorlog streed Stalin overal in de Oekraïne en miljoenen Oekraïners stierven de hongerdood tijdens de gedwongen nationalisering van boerenbedrijven in de jaren 30 van de twintigste eeuw.

Rechts:
Hitler deed qua wreedheid niet onder voor Stalin - dit zijn de mannen van Lidice, uitgemoord als vergelding voor de dood van Reinhard Heydrich. Maar in tegenstelling tot Stalin gebruikte Hitler volkenmoord als ideologisch instrument van zijn staatsbeleid.

STALIN DOODDE MEER MENSEN dan Hitler. De hongersnood die door zijn toedoen ontstond in de Oekraïne kostte naar schatting aan acht miljoen mensen het leven; de zuiveringen van de partij, de NKWD en de strijdkrachten, in combinatie met zijn rampzalige militaire strategieën van 1941-2 betekenden de dood voor meer dan 30 miljoen mensen. Stalin was verantwoordelijk voor het grootste aantal dodenkampen ter wereld, waaronder een of twee speciaal gebouwde vernietigingskampen die duidelijk niet bedoeld waren als 'arbeidskamp'. Toch worden Hitlers misdaden als uniek beschouwd: waar Stalin moordde om zijn politieke en sociale doelen te realiseren, waren Hitler en de nazi's de eersten die de macht van een moderne industriële staat inzetten om hele volken uit te roeien. Omdat hun daden puur op biologische overtuigingen gestoeld waren, ziet men de nazi's als uitzonderlijk misdadig.

Führer, "tussen zijn uitslapen, middagthee, wandelingen in de bergen en films in de avond" eigenlijk werkte?

Stalin daarentegen was een workaholic, die enorme bergen papierwerk doorworstelde. Evenals Hitler had hij een geheugen als een olifant. Hij behield altijd het overzicht over al zijn ondergeschikten en hun activiteiten. Door regelmatig tussenbeide te komen in triviale lokale kwesties wist hij zijn medewerkers in de meest afgelegen delen van het land altijd scherp te houden. Het venijn zat hem in het detail. Iedereen geloofde op den duur dat Stalin alziend en alwetend was.

DE HERINNERING

Geen van beide paranoïde dictators liet een opvolger na. De Russische leiders na Stalin wisten zijn macht niet vast te houden en in 1989 stortte het communistische bolwerk in. Als gevolg daarvan zijn er nu commentatoren die beweren dat het einde van de historie nabij is, in de zin dat er een einde is gekomen aan de diversiteit in ideologieën: de liberale democratie heeft de strijd gewonnen. Toch is er nog voldoende onrecht in de wereld en voldoende onvrede over de verworvenheden van de burgerlijke democratie om het bestaan te rechtvaardigen van nieuwe bewegingen die even irrationeel zijn als deze twee historische ideologieën. Zo zijn er nu diverse extremistische religieuze bewegingen, zowel van fundamentele moslims als fundamentele christenen, in opkomst. De twee beruchtste tirannen van de 20e eeuw zijn dan wel al lang dood, maar er zullen er ongetwijfeld nog velen volgen.

Boven:
Stalin in zijn natuurlijke omgeving - aan het werk aan zijn bureau. De Sovjetleider vertrouwde niemand en was constant op zoek naar tekenen van rebellie of samenzwering tegen zijn bloeddorstige regime.

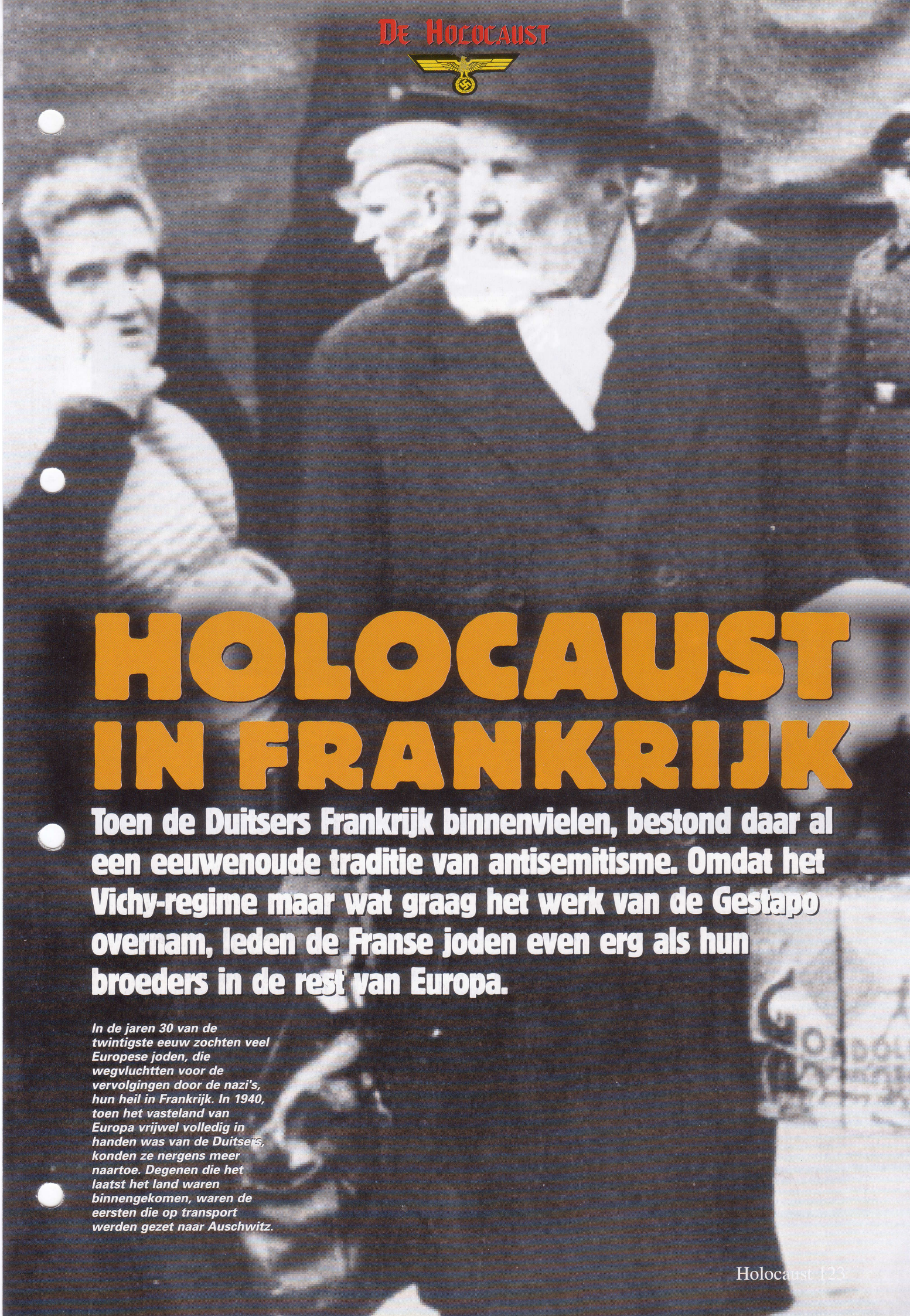

HOLOCAUST IN FRANKRIJK

Toen de Duitsers Frankrijk binnenvielen, bestond daar al een eeuwenoude traditie van antisemitisme. Omdat het Vichy-regime maar wat graag het werk van de Gestapo overnam, leden de Franse joden even erg als hun broeders in de rest van Europa.

In de jaren 30 van de twintigste eeuw zochten veel Europese joden, die wegvluchtten voor de vervolgingen door de nazi's, hun heil in Frankrijk. In 1940, toen het vasteland van Europa vrijwel volledig in handen was van de Duitsers, konden ze nergens meer naartoe. Degenen die het laatst het land waren binnengekomen, waren de eersten die op transport werden gezet naar Auschwitz.

Boven:
De Franse joden waren altijd een van de eerste minderheidsgroeperingen die onder het Duitse gezag leden. Vaak werden onschuldige joden ter dood gebracht als vergelding voor verzetsacties.

TIJDENS HET PROCES tegen hem in 1945, las het staatshoofd van Vichy-Frankrijk, maarschalk Philippe Pétain, de volgende verklaring voor: "Ik heb mijn macht gebruikt als schild om het Franse volk te beschermen... Terwijl generaal De Gaulle de strijd buiten onze grenzen voortzette, bereidde ik de weg voor voor de bevrijding door Frankrijk intact te houden, lijdend, maar in leven."

VICHY GEWROKEN

De Gaulle deelde het beeld dat zijn voormalige mentor over de Vichy-staat had niet: hij wilde hem laten fusilleren. De beeldspraak van het schild werd overgenomen door andere functionarissen van de Vichy-regering die werden aangeklaagd, met name door Pierre Laval, een belangrijke Duitse vazal in de regering van Vichy-Frankrijk. Maar Lavals verweer werd verworpen en hij werd door een vuurpeloton in Parijs geëxecuteerd. Pétain kreeg een levenslange gevangenisstraf. Verlichtte het schild van Vichy het lijden van bezet Frankrijk? Het midden en het zuiden van Frankrijk werden pas in november 1942 door de Duitsers bezet. De Vichy-departementen bleven tot aan de bevrijding onder het bestuur van een Franse regering, in plaats van een *Gauleiter* over zich aangesteld te krijgen. De Vichy-leiders en hun verdedigers wezen op het grimmige lot van Polen en andere landen waar de Duitsers zelf de regering in handen hadden genomen. Xavier Vallat, hoofdambtenaar in Vichy-Frankrijk voor joodse aangelegenheden, wees erop dat er een groter gedeelte van de Franse joodse bevolking (inclusief de recente vluchtelingen) de oorlog had overleefd dan in Nederland, België, Noorwegen en Italië het geval was.

Joden uit Duitsland en Oostenrijk

waren met name na de Neurenberger verordeningen van 1938 in grote aantallen naar Frankrijk gevlucht. De verovering van Polen leidde tot een nieuwe golf vluchtelingen. Eind 1939 waren er naar schatting 300.000 joden in Frankrijk, met name in de regio Parijs; de helft ervan had een buitenlandse nationaliteit en van degenen die Frans staatsburger waren, had de helft een ouder of ouders van buitenlandse afkomst.

VLUCHTELINGEN OPVANGEN

Frankrijk heeft een lange traditie op het gebied van het opvangen van vluchtelingen, maar aan de vooravond van de Tweede Wereldoorlog was de mentaliteit anders dan voorheen. Tijdens de Eerste Wereldoorlog waren er zoveel Franse soldaten gesneuveld dat het land de jaren daarna te kampen had met een chronisch tekort aan arbeiders: in 1930 bestond de bevolking voor maar liefst zeven procent uit buitenlandse arbeiders. Poolse mijnwerkers werkten in het noorden terwijl de akkers in het zuiden bewerkt werden door Spaanse en Italiaanse arbeiders.

Toen door de economische crisis de werkloosheid explosief toenam, werden de buitenlanders steeds minder welkom. Rechtse partijen voerden campagne tegen de immigranten.Volgens de parlementaire afgevaardigde Xavier Vallat had de joodse immigratie het 'verzadigingspunt' bereikt.

Tegen deze achtergrond kwam er, na de nederlaag van de republikeinse troepen in de Spaanse Burgeroorlog, een golf aan vluchtelingen Frankrijk binnen. Als reactie daarop opende de Franse regering 'concentratiekampen voor ongewenste vreemdelingen' zoals het kamp in Le Vernet, in de schaduw van de Pyreneeën, waar Arthur Koestler, de briljante Engelse journalist van Hongaarse afkomst was opgesloten. Zodra het Vichy-regime geïnstalleerd was, eigende het zichzelf de macht toe om buitenlandse mannen in de leeftijd van 18-45 gevangen te zetten zolang er teveel arbeidskrachten beschikbaar waren. Er mocht geen enkele Fransman werkeloos zijn zolang er in het land zoveel buitenlanders woonden. In juli 1940 vormde Raphael Alibert, de minister van justitie voor de Vichy-regering, een comité voor de herziening van de naturalisatie: zoals hij zelf zei wilde hij het land zuiveren van diegenen die hij als 'namaak-Fransen' beschouwde. De status van zo'n 500.000 Franse burgers die na 1927 genaturaliseerd waren, werd opnieuw bekeken; van zo'n 15.000 daarvan werd het staatsburgerschap ingetrokken. Bijna de helft daarvan was joods.

'LES ISRAELITES'

Vichy wees de 'interne vreemdelingen' aan als de bron van het kwaad binnen het land: vrijmetselaars, protestanten en, bovenal, joden. In 1940 moesten de nazi-leiders hun plannen voor de holocaust nog maken: uitzetting was nog altijd de voorkeursoplossing voor het 'jodenvraagstuk'; aan uitroeiing werd officieel nog niet gedacht. In oktober werden er 6000 Duitse joden uit Duitsland verbannen en in Vichy-Frankrijk gedumpt, ondanks de woedende bezwaren van Pétains

Pierre Laval, de plaatsvervangende minister-president voor Vichy-Frankrijk, was verantwoordelijk voor de implementatie van antisemitische wetgeving door het regime. Hij maakte onderscheid tussen buitenlandse en Franse joden. Hij zag geen enkele reden om de eerste groep in leven te houden.

FRANKRIJK OPGEKNIPT

IN DE VOORWAARDEN VAN de wapenstilstand tussen Duitsland en Frankrijk die in juni 1940 ondertekend werd, stond hoe de oude vijand van Duitsland verdeeld moest worden.

Frankrijk werd opgedeeld in de *'zone occupée'* en de *'zone libre'*; deze laatste werd door het Vichy-regime bestuurd Er werd wat land gereserveerd voor de Italianen en er werd een verboden zone ingesteld rond het Nauw van Calais ter bescherming van het Duitse rijk. Deze zones werden na 1942 nog flink uitgebreid. Hitler had er geen problemen mee een gedeelte van Frankrijk onder een vorm van zelfbestuur te plaatsen. Pétain mocht in het zuiden regeren totdat de Duitse troepen de zuidelijke zone in november 1942 bezetten.

ministers. Frankrijk was geen onderdeel van de 'Grote Midden-Europese Economische Regio' die de nazi's wilden realiseren. Pas na de conferentie in Wannsee zou het land worden opgenomen in de zone die 'jodenvrij' moest worden gemaakt.

VICHY-COLLABORATIE

Maar Vichy-Frankrijk vaardigde toch al een hele reeks maatregelen uit tegen de joodse bevolking. De racistische activisten die voorheen door de Franse staat verbannen waren, waren nu aan de macht. De wet van april 1939 die antisemitische excessen in de pers verbood, werd in augustus 1940 weer afgeschaft. Door een nieuwe wet van 3 oktober 1940 werden de joden onder andere geweerd uit gekozen lichamen, de ambtenarij, de gerechtelijke macht, het onderwijs en de journalistiek. Deze wet werd acht maanden later aangescherpt en omvatte toen ook het bankbedrijf en vrijwel alle vrije, commerciële en industriële beroepen. De wet van 1871, waardoor de joden in de kolonie Algerije het Franse staatsburgerschap kregen, werd op 7 oktober afgeschaft. De joden werden volledig verbannen uit het departement Allier waar het Vichy-regime gevestigd was.

Het antisemitische beleid van Vichy-Frankrijk was diep geworteld in de Franse politiek. Zoals Vallat zelf tegen een verblufte SS-officier zei, 'Ik ben al veel langer antisemitisch dan jij. Op dit gebied zou ik je vader kunnen zijn'. De maatregelen van het Vichy-regime waren erop gericht de joden uit Frankrijk te verdrijven en de dromen van extreme katholieke/nationalistische pressiegroepen te vervullen.

FELLE ANTISEMIETEN

In de bezette zone stelden de Duitsers bewindvoerders aan over de joodse bedrijven en verboden ze de joden om naar hun bedrijven terug te gaan. Hun bezittingen, vaak complete bedrijven, werden verkocht aan 'ariërs', waaronder diverse Fransen die deze waardevolle zaken maar wat graag voor een schijntje overnamen. Vichy maakte bezwaar tegen dit proces. 'Arisering' betekende namelijk vaak 'germanisering' en de afgevaardigde voor de Vichy-regering in Parijs, generaal De la Laurencie, drong er daarom bij de Duitsers op aan dat de

Boven:
De Duitse afgevaardigden in de treinwagon in Compiègne op 21 juni 1940. Volgens William L. Shirer was Hitlers gezicht die dag vervuld van "haat, minachting, wraak en triomf." Er zouden nu barre tijden aanbreken voor de Franse joden.

bewindvoerders Fransen moesten zijn.

In maart 1941 had admiraal Darlan een ontmoeting met de Duitse ambassadeur, Otto Abetz. Het was niet de Duitser, maar de Vichy-leider die voorstelde een centraal bureau voor joodse aangelegenheden op te zetten, ondanks dat de Gestapo-officieren in Parijs al langer hadden aangedrongen op deze beslissing. De misvormde oorlogsveteraan en felle antisemiet Xavier Vallat werd de commissaris-generaal van het bureau. Zijn starre nationalisme werd echter zijn ondergang en hij werd vervangen door het Parijse raadslid, Darquier de Pellepoix. Darquier was nog erger dan zijn voorganger: deze moordlustige racist was uit de extreem rechtse *Croix de Feu*-beweging gestapt omdat die te gematigd was en had in 1939 gevangen gezeten omdat hij tot rassenhaat had aangezet in zijn krant *La France Enchaînée*.

'SAUVE QUI PEUT'

De Franse betrokkenheid bij de inbeslagname van de joodse bedrijven werd gerechtvaardigd door te stellen dat men hiermee verdere aantasting van de Franse rechten door de Duitsers wilde tegengaan. Maar, zoals Pétains biograaf Richard Griffiths concludeerde, 'het veiligstellen van de Franse soevereiniteit betekende dat men zelf het vuile werk voor de Duitsers opknapte'. Dit begon in mei 1941 in de bezette zone toen de Franse politie ermee instemde om in Parijs met de SS samen te werken bij de arrestatie van 3600 Poolse joden. In augustus werd er een tweede groep vluchtelingen opgepakt. In december werden er duizend vooraanstaande leden van de Franse joodse gemeenschap geïnterneerd en werd aan de joodse bevolking in de bezette zone een boete opgelegd van één miljard franc. Vanaf mei 1942 werden de joden vanuit deze interneringscentra naar de nieuwe vernietigingskampen in Polen overgebracht. Op 23 juni 1942 eisten de nazi's dat Vichy 100.000 joden zou uitleveren. De Fransen wilden niet dat de Duitsers het gezag van de Vichy-regering zouden aantasten en besloten zelf de joden op te pakken. Politiemensen onder leiding van de voormalige prefect René Bousquet arresteerden in de nacht van 16 op 17 juli 13.000 buitenlandse joden, waaronder circa 4000 kinderen. Het Vichy-regime maakte de Duitsers duidelijk dat ze geen oude, gevestigde joodse families wilden deporteren voordat de laatste nieuwkomers 'geherhuisvest' waren, zoals ambassadeur Abetz het noemde. Dit eufemisme zou nog lang worden gebruikt, zelfs nadat de waarheid algemeen bekend was.

JOODSE EXODUS

Pétain had er geen problemen mee om de nieuwkomers uit te leveren, maar hij bleef tijdens 1942 vasthouden aan zijn standpunt: joodse families die al lang in Frankrijk woonden, en met name oorlogsveteranen van 1914-18, mochten niet worden uitgeleverd. Bousquet bracht SS-*Standartenführer* Knochen hiervan in september op de hoogte. Deze bracht weer verslag uit aan Himmler, die de conclusie trok dat er 'voorlopig geen joden van Franse nationaliteit mogen worden gearresteerd. Grootschalige deportatie

SCHANDMERK

OP 7 JUNI 1942 trad er een verordening in werking in de bezette zone dat alle joden ouder dan zes de gele davidsster moesten gaan dragen. Deze ster was een lapje geel stof, ter grootte van een hand, met daarop het woord 'Juif' of 'Juive'.

De joden moesten drie sterren kopen bij het plaatselijke politiebureau. Deze aankoop werd in mindering gebracht op hun kledingbonnen. De reden achter de wet was eenvoudig - om een ras te kunnen vervolgen, moest je ze eerst herkenbaar maken. Alle absurde en willekeurige definities van het jodendom die Vichy en het Duitse rijk toepasten waren zinloos zonder een registratiesysteem. Natuurlijk werd de ster niet alleen gebruikt ter identificatie, maar ook om de dragers te vernederen. Het werkte. De bedoeling was om de joden duidelijk te onderscheiden van het niet-joodse volk. Hitler geloofde dat een jood die in de gewone bevolking opging een gevaarlijkere bedreiging vormde dan een jood die duidelijk te herkennen was. Het merken van joden fungeerde daarom als instrument om het publiek op te voeden.

De politie van Parijs registreerde in de stad, inclusief de voorsteden, 100.455 joden die verplicht waren de ster te dragen. Maar op 7 juni 1942 hadden slechts 83.000 mensen hun sterren opgehaald. Het was duidelijk dat velen het voorschrift niet opvolgden. Sommige niet-joden gingen daarentegen uit solidariteit met de vervolgden zelf ook een ster dragen. Anderen droegen een gele bloem of zakdoek.

van joden is daarom onmogelijk'. Toen de laatste treinladingen in augustus 1944 vertrokken, waren er inmiddels echter al zo'n 76.000 joden naar de concentratiekampen gestuurd. 6000 van hen waren Franse staatsburgers. Slechts drie procent daarvan zou aan het einde van de oorlog nog in leven zijn. Meer dan eens moesten de SS-officieren extra transportmiddelen bestellen omdat de Franse politie veel meer joden oppakte dan de bedoeling was.

VICHY'S 'SCHILD'

De waarde van het argument dat de Vichy-regering een schild had gevormd om de bevolking te beschermen, werd na de oorlog in twijfel getrokken na bestudering van de correspondentie van Darlan en Vallat. Zij waren bang dat de Duitsers het land zouden overspoelen met joden die uit Midden-Europa verdreven waren. Dit verklaart waarom er binnen een paar maanden na het installeren van de Vichy-regering al antisemitische wetten werden afgekondigd. Mede daardoor konden de Duitsers de holocaust uiteindelijk veel gemakkelijker implementeren. Medio 1942 bevonden er zich al zo'n 20.000 joden in Vichy-Frankrijk achter het prikkeldraad, waar ze bewaakt werden door Fransen. Tijdens de volkstelling die in Vichy-Frankrijk werd gehouden in juni 1941 werden joden verplicht zichzelf en hun bezittingen te laten registreren, waardoor ze later gemakkelijker konden worden gearresteerd.

GEEN EXCUUS

Tijdens de onderhandelingen waarmee een einde kwam aan de oorlog tussen Frankrijk en Pruisen in 1871, dreigde de Franse delegatie weg te lopen en het burgerleven weer op te pakken als de Duitsers hun eisenpakket niet aanpasten. Omdat hij zich de kosten van een militaire bezetting van het hele land wilde besparen, was zelfs de IJzeren Kanselier Otto von Bismarck bereid tot een compromis. Wat zou er gebeurd zijn als het Vichy-regime gewoon zijn biezen had gepakt toen de holocaust van start ging?

Er waren zeer weinig Duitse paramilitaire eenheden in Frank-rijk. Ook was er sprake van chronische onderbemanning in Rusland, waar de Endlösung alleen maar kon worden geïmplementeerd met behulp van de massale medewerking van Oekraïense, Russische en Baltische collaborateurs. Zonder de actieve medewerking van de Franse politie hadden de Duitsers waarschijnlijk nooit zoveel joodse mensen naar de gaskamers kunnen slepen. De situatie in Vichy stond in scherp contrast met het puntje van Zuidoost-Frankrijk dat bezet werd door de Italianen. Vanaf november 1942 tot aan de Italiaanse capitulatie zeven maanden later, was de Italiaanse sector een vrijplaats voor joden omdat de Italiaanse troepen eenvoudigweg weigerden om onschuldige burgers op te pakken.

TE WEINIG EN TE LAAT

Laval was zich perfect bewust van waar de Italianen mee bezig waren. Hij bracht hun gedrag ter sprake in het kader van een langdurige reeks tijdverspillende onderhandelingen. In 1943 eisten SS-officieren dat de Vichy-regering de joden zou denaturaliseren die recent Frans staatsburger waren geworden. De voorgestelde scheidslijn was 1 januari 1927: als de Franse nationaliteit werd ingetrokken van alle genaturaliseerde Franse joden die na deze datum het staatsburgerschap hadden verkregen, kon men nog eens 70.000 mensen ter dood brengen. Laval sprak op 14 augustus met twee SS-functionarissen en noemde daarbij regelmatig de naam van Pétain. Tijdens de lange discussie zette hij alle debatteertechnieken in die hij had geleerd tijdens zijn parlementaire carrière. Het rapport van de Duitsers bestaat nog altijd, compleet met de bijtende commentaren in de kantlijn van hun superieur, SS-*Obergruppenführer* Oberg. De SS'ers, die zich tot een debat hadden laten verleiden, moesten bezwaar na bezwaar weerleggen. De troefkaart van Laval was een wachttijd van drie maanden tussen het uitvaardigen van de wetgeving en het begin van de arrestaties. Hij drong aan op een wachttijd om in die tijd bezwaren te kunnen afhandelen, iets waar de maarschalk persoonlijk op wilde toezien. 'Samenvattend,' zo schreven de SS-functionarissen, 'kunnen we stellen dat we één ding hebben vastgesteld: de Franse regering werkt niet langer mee aan het joden-vraagstuk'.

FRANSE SCHAAMTE

En inderdaad kondigde maarschalk Pétain op 24 augustus aan dat hij geen Franse joden zou denaturaliseren. Toen zijn regime een jaar later instortte en hij op het punt stond zelf naar Duitsland gedeporteerd te worden, had het denaturalisatieprogramma nog altijd niet plaatsgevonden. Vichy-Frankrijk verzette zich op dit gebied inderdaad tegen de holocaust, maar het is zeer onwaarschijnlijk dat ze op deze manier meer levens hebben gered dan ze al hadden opgegeven door de antisemitische maatregelen die al eerder werden genomen.

Voor vele Fransen voelde de Duitse aanwezigheid niet echt aan als de bezetting door een vreemde macht. Groot-Brittannië was immers altijd de traditionele vijand van Frankrijk geweest. Hier worden geallieerde gevangenen beschimpt door Parijzenaren.

DRANCY

HET DUITSE BELEID in de bezette zone was om de joden in drie kampen onder Frans bestuur op te sluiten. Deze kampen lagen bij Beaune-la-Rolande en Pithiviers (Loiret) en bij Drancy, ten noordoosten van Parijs.

De kampen werden in 1941 vooral bewoond door Parijse joden die werden opgepakt tijdens *rafles* of razzia's. Drancy was een nog niet afgebouwd wooncomplex in de buurt van vliegveld Le Bourget. Het complex had totaal geen elektriciteits-, water- en toiletvoorzieningen. Een latrine op het plein moest volstaan voor de totale bevolking, die in augustus 1941 27.000 zielen telde.

De gevangenen sliepen met 50 personen in één vertrek, op stapelbedden of planken en later gewoon op stro. Familieleden mochten geen voedsel meebrengen en in augustus 1942 kregen de gevangenen met honger en ziekte te kampen. In die maand begonnen ook de deportaties naar Auschwitz. Op 17 augustus 1944 - vlak voor de bevrijding - waren er 76.000 joden uit Frankrijk gedeporteerd. Het merendeel daarvan was via Drancy gegaan. Slechts drie procent daarvan overleefde de oorlog.

Boven:
In Drancy was iedereen gelijk. Deze foto toont de aankomst van een aantal joodse juristen op 10 september 1941. Geen van hen zou terugkeren uit de vernietigingskampen in Polen.

Hieronder:
Jacques Doriot, de fascistische demagoog, spreekt een bijeenkomst van het Légion des Volontaires Françaises toe in het Vélodrome d'Hiver. In deze hal werden ook de Parijse joden op weg naar Drancy samengedreven.

Hierboven en hieronder:
De omstandigheden in het overvolle en vuile kamp bij Drancy waren afschuwelijk.Maar het was nooit meer dan een doorgangskamp: zodra het spoorwegsysteem het toestond reden de treinen af en aan van Drancy naar de vernietigingskampen.

NEURENBERG

TEMPEL VAN HET NAZISME

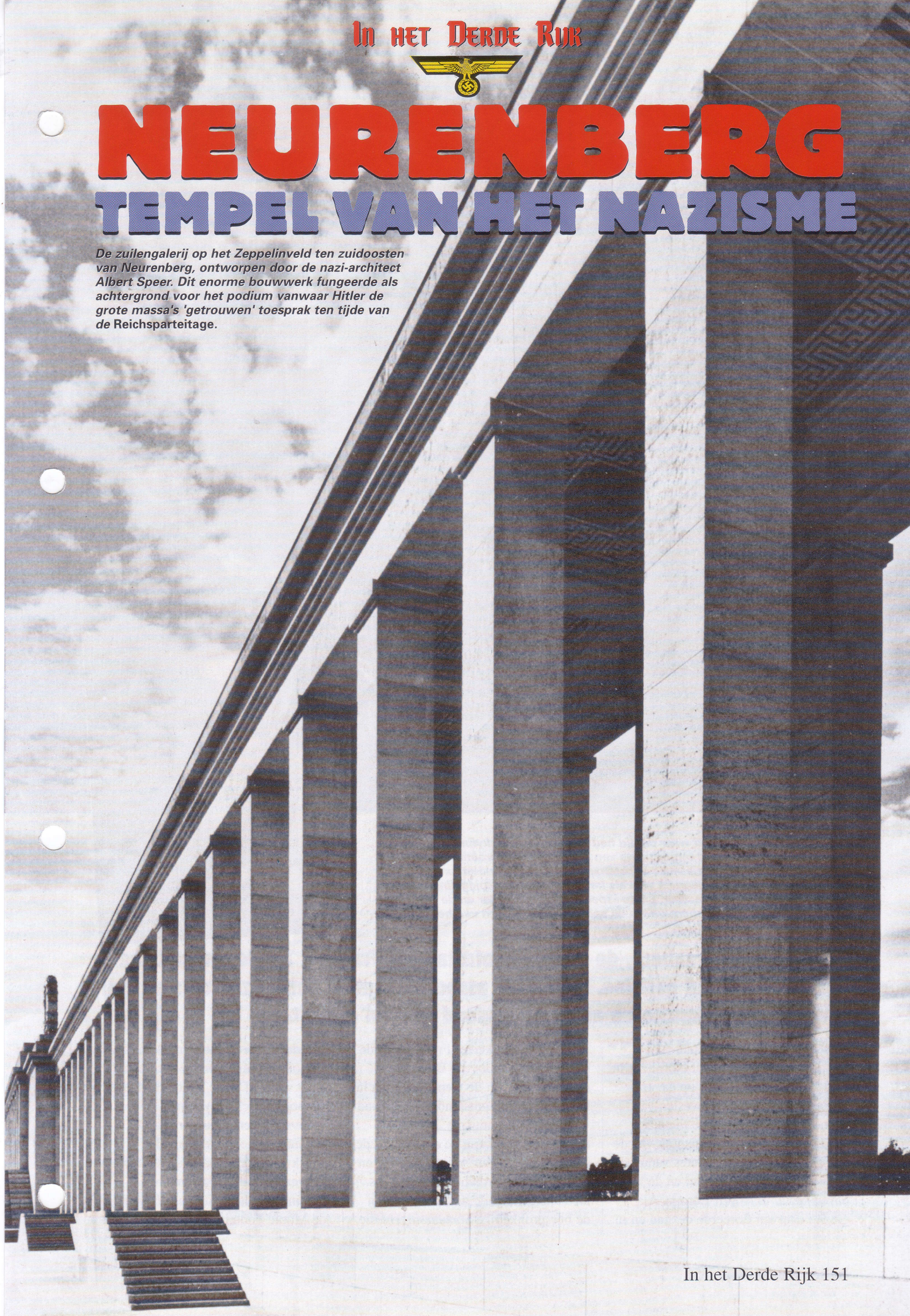

De zuilengalerij op het Zeppelinveld ten zuidoosten van Neurenberg, ontworpen door de nazi-architect Albert Speer. Dit enorme bouwwerk fungeerde als achtergrond voor het podium vanwaar Hitler de grote massa's 'getrouwen' toesprak ten tijde van de Reichsparteitage.

Hierboven en inzet:
Neurenberg was een stad waar de tijd had stilgestaan. De skyline was nog grotendeels onveranderd ten opzichte van de tijd van de beroemdste inwoner van Neurenberg, de Renaissance-kunstenaar Albrecht Dürer. Het extreme conservatisme van de inwoners was als het ware een weerspiegeling van de laatmiddeleeuwse architectuur. Beide aspecten spraken Hitler en de nazi's aan. Daarom kozen zij Neurenberg uit als de spirituele thuishaven van het nationaal-socialisme.

Hitler koos Neurenberg, de rustige hoofdstad van Franken, als de symbolische bakermat van het nazisme. Door deze associatie met de Führer zou de stad zich zowel in glorie koesteren als in rampspoed worden gestort.

DE BEIERSE stad Neurenberg, of Nürnberg in het Duits, ligt op ca. 150 km ten noordwesten van München aan de rivier de Pegnitz.

De stad lag op het kruispunt van de middeleeuwse handelsroutes vanuit de Italiaanse staten, de Oriënt en de havensteden in Noord-Europa. Als gevolg daarvan floreerde de stad en in 1219 verleende keizer Frederick II de stad de status van vrije keizerlijke stad. Als een van de weinige steden in het zuiden van Duitsland koos de stad voor het protestantisme. De twee bekendste zonen van de stad waren de schilder en graveur Albrecht Dürer en de schoenmaker/dichter Hans Sachs. De laatstgenoemde was ook een van de oorspronkelijke *Meistersingers* die optraden in de Marthakirche en die later onsterfelijk werden door een opera van de Duitse nationalistische componist Richard Wagner.

De welvarende burgers van Neurenberg lieten een aantal indrukwekkende staaltjes architectuur bouwen, waaronder openbare fonteinen zoals de *Schöner Brunnen* (de Mooie Fontein) in de vorm van

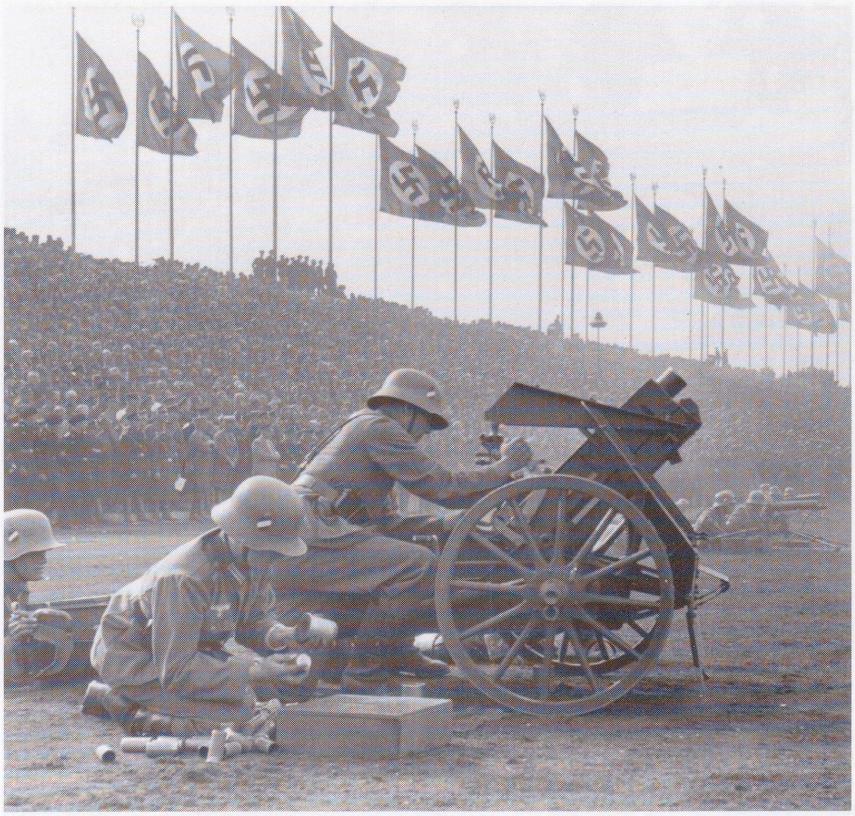

Boven:
Tijdens de partijdagen in Neurenberg werd er altijd één dag gereserveerd voor de strijdkrachten en werden er demonstraties gehouden om de buitenlandse aanwezigen en het Duitse volk te imponeren. Op deze foto van 14 september 1936 wordt de werking van een lichte infanteriehouwitser getoond op de Zeppelinwiese.

een gotische piramide en de *Gänsemännchen*, (het Ganzenmannetje). Het *Rathaus* werd begin zeventiende eeuw in de nieuwste Italiaanse stijl gebouwd en werd door Dürer met fresco's versierd. Toen de zeeroutes naar het Verre Oosten eind vijftiende eeuw in gebruik werden genomen, nam de welvaart in Neurenberg af. De stad leed zwaar onder de Dertigjarige Oorlog van 1618-1648.

PARTIJDAGEN

De ster van Neurenberg zou pas weer gaan stralen met de opkomst van de nazi-partij. De meeste volgelingen van Hitler bevonden zich in Beieren, met name in München. In januari 1923 werd de eerste landelijke partijbijeenkomst daarom in München gehouden, maar in september van dat jaar werd het evenement verplaatst

Hieronder:
'Hitler boven Duitsland!' Het persoonlijke vliegtuig van de Führer, een eenvoudige Junkers Ju 52, hangt boven Neurenberg voorafgaand aan de opening van de partijdagen van 1934. Hitler hield van de symboliek van de Teutoonse strijder/god die neerdaalde op zijn mensen.

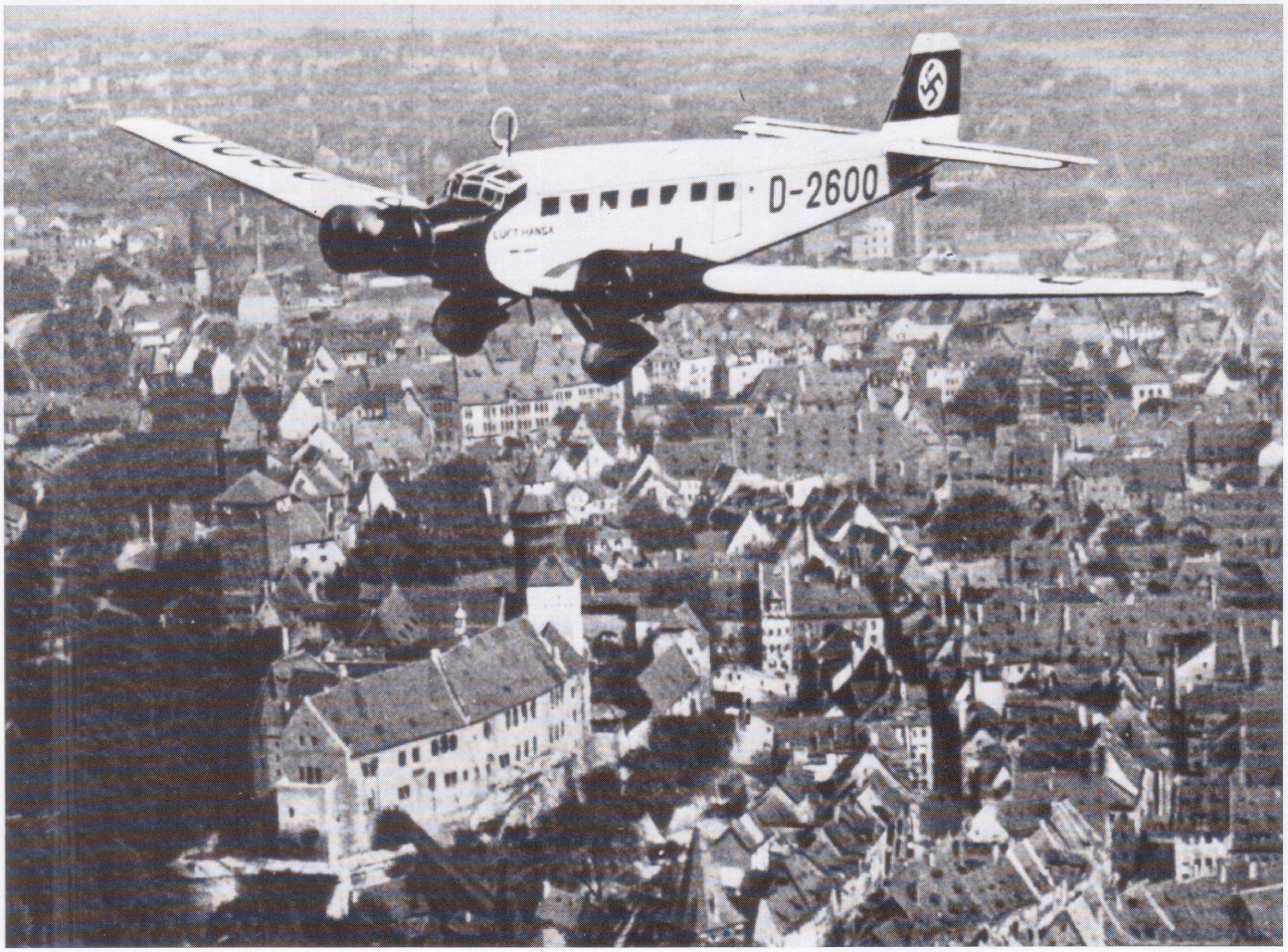

naar Neurenberg, dat met haar typische middeleeuwse karakter de ideale achtergrond vormde voor het nationalistische machtsvertoon van het tweede partijcongres. Na Hitlers vrijlating uit de gevangenis na de desastreuze couppoging in München, vond de derde grote partijbijeenkomst plaats in juli 1926, maar deze werd in Weimar gehouden, omdat het Hitler verboden was in Neurenberg in het openbaar te spreken. De eerste grootschalige partijdagen werden gehouden in 1929. Dit evenement bevatte vrijwel alle elementen die de toekomstige partijdagen kenmerkten: luide ouvertures van Wagner,

Boven:
In 1927 keerden Hitler en de nazi's terug naar Neurenberg. De partijdagen vonden plaats van 19 tot 21 augustus. Ondanks de zorgvuldige voorbereidingen leverde deze bijeenkomst niet de gewenste belangstelling op en was het propaganda-effect minimaal.

Hieronder:
Hitler vertoont zich in het raam van de 'Deutscher Hof' aan zijn volgelingen. Vanaf 1933 kregen de partijdagen steeds meer het karakter van religieuze bijeenkomsten. Alle aanwezigen speelden een rol in het 'passiespel' ter verering van de 'Führer-god'.

Boven:
Amper tien procent van Neurenberg stond nog overeind toen Duitsland in 1945 capituleerde. Van de oorspronkelijke bevolking van 450.000 mensen waren er nog maar 160.000 overgebleven. Er hing een doordringende stank in de stad van de 30.000 lijken die nog onder het puin lagen.

opwekkende marsliederen, vaandels, militaire marsen, mensen die samen een hakenkruis vormden, fakkeloptochten, kampvuren en vuurwerk. Adolf Hitler en de andere nazi-leiders hielden lange toespraken. Er hingen enorme vlaggen en nazi-emblemen aan de gebouwen. Het hoogtepunt van de partijdagen was de plechtige inwijding van de vlaggen, waarbij de nieuwe vaandels en vlaggen tegen de *Blutfahne* werden gehouden. Men zei dat dit haveloze vaandel was doordrenkt met het bloed van de nazi's die gedood waren tijdens de mislukte putsch in München van 1923.

RASZUIVERHEID

De *Parteitage*, zoals de partijbijeenkomsten officieel heetten, werden meestal eind augustus of begin september gehouden. Ze duurden soms wel een week en trokken honderdduizenden partijleden en toeschouwers. Daaronder bevonden zich ook buitenlandse diplomaten en journalisten die ervoor zorgden dat het evenement overal ter wereld bekendheid kreeg. De duur van de partijdagen in Neurenberg groeide uit van drie dagen in 1927 tot een hele week in 1938. Tijdens de partijdagen in 1927 sprak Hitler voor het eerst weer vrijuit in het openbaar na de putsch van 1923. Het thema was raszuiverheid, een onderwerp waar hij in 1935 nog eens agressief op zou terugkeren. In 1929 vormde Neurenberg de locatie voor de eerste echt spectaculaire partijdagen met een thema dat in detail werd uitgewerkt. Een grote menigte bekeek de parades, het vuurwerk en de vaandels en vlaggen en luisterde naar een twee uur durende toespraak van Hitler.

In 1933 vierde men met de partijdagen het feit dat Hitler aan de macht was gekomen. Dit was het 'Congres van de Overwinning'. Tijdens dit evenement verkondigde de Führer dat Neurenberg “de stad was van de Rijkspartijcongressen.” De namen van de partijleden die gedood waren bij de Hitler-Ludendorff-Putsch in 1923 werden voorgelezen door SA-leider Ernst Röhm - die al snel daarna op bevel van Hitler gedood zou worden.

DUUR SPEKTAKEL

Toen de nazi-regering meer dan een jaar aan de macht was, hadden ze eindelijk de middelen om Hitlers wensen waar te maken. Als gevolg daarvan werden de partijdagen van 1934 spectaculairder dan ooit

Boven:
In de beklaagdenbank: (van links naar rechts) von Ribbentrop, von Schirach, Goering en Keitel. Wonder boven wonder was Neurenberg de enige Duitse stad waar het gerechtsgebouw, de gevangenis en een tophotel niet verwoest waren. De stad was daarom ideaal geschikt voor het huisvesten van de gedaagden en de medewerkers van het geallieerde militaire tribunaal voor oorlogsmisdrijven.

daarvoor en namen ze een volle week in beslag. De 28-jarige architect Albert Speer kreeg opdracht het terrein voor de partijdagen, de *Zeppelinwiese* in het district Dutzenreich ten zuidoosten van de stad, opnieuw in te richten. Andere grote bouwprojecten waren de Luitpold Arena op de Luitpoldhain, een grandioos stadion en een congreshal. De Zeppelinwiese werd een enorm stadion dat onderdak bood aan 50.000 toeschouwers en hetzelfde aantal deelnemers. Aan drie kanten werd het stadion omzoomd door stenen zittribunes. Aan de andere zijde bevonden zich zitplaatsen en een gereserveerde ruimte plus een podium voor Hitler. Boven het podium hing een enorm verguld hakenkruis. Via een speciale verharde weg konden motorvoertuigen voor het podium door rijden. De grote grasvlakte werd gebruikt voor grootschalige demonstraties zoals 'levende swastika's' en sportoefeningen. Ook voerde Hitler hier de sobere ceremonie uit waarbij hij de nieuwe partijvlaggen wijdde met de *Blutfahne*, de met bloed bevlekte vlag van de Hitler-Ludendorff-Putsch.

DE KWALITEITEN VAN SPEER

Albert Speer had een perfect gevoel voor drama. Bij de partijdagen van 1934 liet hij 130 zoeklichten, die recht omhoog schenen, op 15 meter afstand van elkaar plaatsen.

De stadions en de overige faciliteiten in Neurenberg werden ook gebruikt voor het *Nationalsozialistische Kampfspiel*, de nationaal-socialistische spelen. Dit waren militaire sportwedstrijden die in 1937 en 1938 samen met de *Parteitage* werden gehouden. De SS, HJ, RAD, NSKK, NSFK en de *Nationalsozialistischer Reichsbund für Leibesübungen* - NSRL of nationaal-socialistische bond voor gymnastiek - namen hieraan deel. Het stadioncomplex voor de rijkspartijdagen dat in aanbouw was, moest met zitplaatsen voor 400.000 mensen het grootste stadion ter wereld worden en was bedoeld als de locatie voor toekomstige spelen.

Er kwam heel wat logistieke ondersteuning kijken bij de *Parteitage*. Er werden tentenkampen in militaire stijl met veldkeukens en latrines opgetrokken voor de duizenden SA'ers en SS'ers die naar de stad kwamen. De huisvesting voor Hitler was minder Spartaans. Hij verbleef in het Deutscher Hof Hotel in het centrum van de stad. Dit hotel werd in 1913 gebouwd door de Neurenberger lerarenbond en werd op bevel van Hitler uitgebreid in de periode 1937-39. De architect, Franz Ruf, voegde 56 kamers toe aan het hotel en breidde de capaciteit uit tot 300 bedden. Als hij in Neurenberg was, reserveerde Hitler de eerste

verdieping van het hotel altijd voor zichzelf terwijl de tweede, derde en vierde verdieping werden ingenomen door zijn 'hofhouding'. Hitler verscheen regelmatig aan het raam van zijn kamer in de Deutscher Hof om zich te laten toejuichen door de menigte die zich op straat had verzameld.

NEURENBERGER WETTEN

Tijdens de partijdagen in 1935 kondigde Hitler de antisemitische Neurenberger Wetten af. Deze wetten, die werden opgesteld door Wilhelm Stukart en die met onmiddellijke ingang van kracht werden, bepaalden de status van joden in Duitsland. Door deze wetten hadden personen die "niet van Duits bloed" waren geen recht meer op het rijksburgerschap en kregen deze mensen steeds minder mogelijkheden op het politieke, sociale en professionele vlak. Tussen 1935 en 1943 werden er nog zo'n 250 verordeningen afgekondigd, waaronder de beruchte verordening dat alle joden de "davidsster" op hun kleding moesten dragen.

MILITAIR MACHTSVERTOON

In het begin van 1935 had Hitler aangegeven zich niets meer gelegen te laten liggen aan het Verdrag van Versailles en had hij de oprichting van de Luftwaffe aangekondigd. Hij voerde de militaire dienstplicht in en breidde de Wehrmacht uit tot meer dan de 100.000 mannen die toegestaan waren onder het verdrag. Dat jaar liet de Führer de wereld in Neurenberg kennismaken met de jachtvliegtuigen, bommenwerpers, tanks, pantservoertuigen en artillerie die de nazi's in het geheim hadden geproduceerd. De partijdagen van 1936 waren aan Eer en Vrijheid gewijd, terwijl Hitler tijdens het evenement van 1937 aan zijn publiek beloofde dat het Derde Rijk 1.000 jaar zou blijven bestaan. De partijdagen van 1938, die gehouden werden van 5 tot 12 september, waren het grootschaligst van alle partijdagen. Het thema was 'Großdeutschland', naar aanleiding van de opname van Oostenrijk in het Groot-Duitse Rijk in maart van dat jaar. Er waren meer dan één miljoen mensen bij betrokken en

Boven:
Amerikaanse GI's kijken naar een honkbalwedstrijd. Het speelveld is de Zeppelinwiese, waar de nazi's voor de oorlog hun indrukwekkende 'Parteitage' hielden.

het evenement werd verslagen door honderden reporters van over de hele wereld. Dit was de periode van de Münchener crisis en Hitler gebruikte het vuurwerk, de fakkeloptochten, vaandels, demonstraties en toespraken om de internationale spanning te verhogen; daarbij zette hij met name Frankrijk en Groot-Brittannië onder druk.

GERECHTIGHEID

In deze partijdagen werden de hoogtepunten van alle eerdere bijeenkomsten samengevoegd; en achteraf was het de laatste keer dat het evenement in deze vorm werd georganiseerd. De partijdagen in 1939 hadden nog groter moeten zijn, maar werden voor onbepaalde tijd uitgesteld. De meeste deelnemers hadden namelijk andere verplichtingen; Duitsland was immers onlangs Polen binnengevallen!

Door de strategische ligging aan het kruispunt van zeven grote spoorlijnen, werd Neurenberg in de Tweede Wereldoorlog het doelwit van zware geallieerde bombardementen. Het feit dat ook de geallieerden deze stad zagen als de spirituele bakermat van het nazisme verergerde de situatie alleen maar.

Aangezien er in de historische binnenstad veel houtskeletbouw was toegepast, richtten de zware explosieven en brandbommen die RAF Bomber Command inzette een enorme vernietiging aan. De zwaarste bombardementen op Neurenberg vonden plaats in de nachten van 30 en 31 maart 1944. De Duitsers hadden zoveel luchtafweer ingezet om Neurenberg te beschermen dat er van de 795 bommenwerpers 95 niet meer terugkeerden en 71 zwaar beschadigd werden. De stad werd op 20 april 1945 ingenomen door manschappen van de US 3rd Army. Het verzet was ongekend fel, waardoor de stad nog meer beschadigd raakte door de artillerie- en tankbeschietingen.

In 1945 werd de stad van de rijkspartijdagen de locatie waar het lot van de overlevende nazi-leiders tijdens de Neurenberger processen bezegeld werd door het Internationaal Tribunaal voor Oorlogsmisdaden.

Neurenberg 1934: Triumph des Willens

LENI RIEFENSTAHL (1902-2003) begon haar carrière als regisseuse toen ze van Hitler opdracht kreeg voor een documentaire over de partijdagen van 1933 met de titel *Sieg des Glaubens* - Overwinning van het geloof.

Door het succes van deze documentaire mocht ze een jaar later de film maken die haar beroemd - of berucht - zou maken. *Triumph des Willens*, oftewel 'triomf van de wil', was een belangwekkende studie van de partijdagen van 1934 in Neurenberg. De film benadrukte de eenheid binnen de partij, stelde de leiders voor aan het Duitse volk en liet de wereld kennismaken met de macht van de nazi's. Deze film liet mooi zien hoe enerverend de partijbijeenkomst was en is uiteindelijk een van de grootste propagandasuccessen geworden van het nazi-tijdperk. Het spreekt echter niet voor Leni Riefenstahl dat zij films bleef regisseren die de waarden van fysieke schoonheid en de arische superioriteit prezen.

Bovenaan:
Hitler, de meesterpropagandist, had een gelijkgestemd talent nodig om de dramatiek van de partijdagen goed in beelden vast te kunnen leggen. Leni Riefenstahl bepaalde de norm die de cameramensen van Goebbels zouden kopiëren, maar nooit konden evenaren.

Hieronder:
Een aantal generatoren voor de indrukwekkende 'kathedraal van licht' van Speer. De architect herinnerde zich dat het effect niet alleen spectaculair was, maar dat het licht ook een verhullende sluier legde over de minder aantrekkelijke lichaamsbouw van de gezette partijbureaucraten die langs marcheerden.

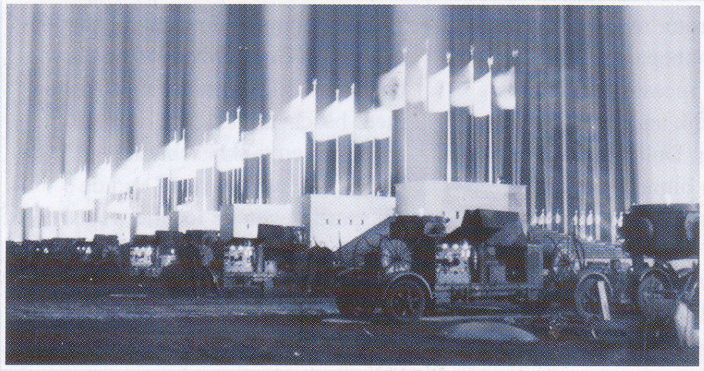

Hierboven en hieronder:
Ondanks haar rechtse politieke inslag blijft Leni Riefenstahl een van de grote documentairemakers van de twintigste eeuw. De verbluffende beelden die zij op het scherm liet zien waren het product van een tomeloze energie, creativiteit en een streven naar perfectie. Hieronder zien we haar in een speciaal gebouwde cameralift.

Een foto uit 1936 van Hitler en Fritz Todt, de bouwer van de 'Autobahne'. Het Autobahn-systeem is een van de weinige positieve dingen die Hitler aan naoorlogs Duitsland naliet.

FRITZ TODT

DE WEGENBOUWER VAN DE NAZI'S

IN DE MORGEN van 8 februari 1942 had Dr. Fritz Todt, de nazi-minister voor bewapening en munitie, Adolf Hitler juist beloofd dat hij ervoor zou zorgen dat de wapenproductie met 55 procent zou groeien. Vervolgens verliet hij Rastenberg, het hoofdkwartier van de Führer in Oost-Pruisen, om naar München te vliegen. Het vliegtuig dat hij gewoonlijk gebruikte was niet beschikbaar en was vervangen door een Heinkel He 111. Todt kwam niet ver: zijn vliegtuig stortte neer tijdens het opstijgen. Een van de machtigste mannen van het Derde Rijk was dood. Hoewel men dacht dat er sabotage in het spel was, werd er nooit enig bewijs voor gevonden. Na de dood van Todt benoemde Hitler zijn persoonlijke architect, Albert Speer, als diens opvolger.

Fritz Todt werd op 4 september 1891 geboren in Pforzheim, Baden. Hij groeide op in een welvarend gezin uit de hogere middenklasse. Nadat hij het voortgezet onderwijs had voltooid in zijn geboorteplaats, ging Todt aan een technische hogeschool studeren in München.Tijdens de Eerste Wereldoorlog diende hij als verkenner aan het Westfront, waar hij gewond raakte tijdens een luchtgevecht. Na de oorlog maakte Todt zijn studie af in Karlsruhe, waarna hij ging werken bij het bedrijf Sager en Woerner in München. Dit bedrijf was gespecialiseerd in de bouw van wegen en tunnels en Todt werd daar bedrijfsleider. Hij sloot zich al op 5 januari 1922 aan bij de NSDAP en

Een beschaafde, ingetogen ingenieur uit Beieren die zich had opgewerkt tot een van de machtigste mannen van het Derde Rijk vond in januari 1942 voortijdig en onder verdachte omstandigheden de dood.

werd in 1931 kolonel bij de SS in de staf van Himmler.

OPMARS BINNEN DE PARTIJ

Todt kwam in 1932 bij Hitler onder

de aandacht door een publicatie getiteld 'Voorstellen en financiële plannen voor de tewerkstelling van een miljoen mensen' waarin hij het belang van wegenbouw voor het nationale economische herstel benadrukte. Een van de belangrijkste beloftes die Hitler had gedaan tijdens de verkiezingen na de Wall Street Crash van 1929 was dat hij ervoor zou zorgen dat iedereen weer werk had. Als hij dat niet waarmaakte, zou hij zeker niet aan de macht kunnen blijven. Nadat Hitler aan de macht kwam, benoemde hij Todt als *Generalinspektor für das deutsche Straßenwese*, waardoor deze verantwoordelijk werd voor wat later het grote Autobahnproject zou worden.

AUTOBAHN

Hoewel het concept van de Autobahne eigenlijk uit de Weimar-periode stamde, waren het Hitler en de nationaal-socialistische regering die het project daadwerkelijk ten uitvoer brachten. Kort nadat hij rijkskanselier werd zei Hitler in een toespraak voor een groep Duitse industriëlen: “Een natie wordt niet langer door andere landen beoordeeld op de kilometers spoorrails, maar op hoeveel geasfalteerde snelwegen er liggen.” Hoewel het Autobahn-project officieel een werkverschaffingsprogramma was en een hulpmiddel voor de bevordering van het autogebruik in Duitsland, was het geheime doel erachter de troepen efficiënter te kunnen verplaatsen. Todt drukte zijn eigen persoonlijkheid op alle aspecten van de aanleg van de Autobahne; het ontwerp moest “in harmonie zijn met het Duitse landschap” en het moest een model bieden voor de nationaal-socialistische arbeidsrelaties. De nazi's benutten de propagandawaarde van dit project volledig, zowel in eigen land als in het buitenland. De beelden van prachtige bruggen die imposante valleien overspanden spraken de publieke opinie aan.

WERKVERSCHAFFING

Voor het Autobahn-project maakte men aanvankelijk vooral gebruik van gewone burgerarbeiders uit *Zivilarbeiterlager*. Hitler en Todt hadden er namelijk op aangedrongen dat er geen moderne industriële machines mochten worden gebruikt. Zij streefden twee doelen na met deze arbeidsintensieve aanpak. Het werd hierdoor mogelijk om meer werkloze Duitsers aan het werk te zetten en het werk paste in het beeld van de 'nobele arbeider' uit de nazi-ideologie.

Maar na verloop van tijd werden er voor het project steeds meer arbeiders ingezet van diverse *Zwangsarbeitslager*: kampen voor dwangarbeiders. Waar de gevangenen in de meeste westerse democratieën gedwongen werden om te werken, organiseerden de nazi's nu een grootscheeps programma van dwangarbeid, dat sinds de tijd van de farao's niet meer was vertoond.

Todt assisteerde ook bij de oprichting van de *Nationalsozialistischer Bund Deutscher Technik*. Als hoofd van deze instantie slaagde Todt er tijdens de jaren 30 van de twintigste eeuw niet alleen in de inspanningen van de grootste technische bedrijven onder zich te centraliseren, maar wist hij ook de managers uit de Duitse bouwbranche in één enorme onderneming te verenigen.

DE WESTWALL BOUWEN

In 1938 eiste Hitler dat er onmiddellijk gestart zou worden met de bouw van de Westwall, een defensieve linie ter bescherming van de westelijke grens van Duitsland, terwijl de Wehrmacht zich voorbereidde op een mogelijk offensief in het Oosten. Om de Westwall in de kortst mogelijke tijd te kunnen voltooien, kreeg Todt toestemming zijn eigen leger van arbeiders samen te stellen. Dit werd de *Organisation Todt*. Todts 'leger' was er prima voor uitgerust om direct met de taak te kunnen beginnen. In een mum van tijd werd er een indrukwekkende reeks wachttorens, mitrailleurposities en antitank- en infanterieobstakels opgeworpen. Mede door deze verdedigingswerken werden de Fransen ervan weerhouden om militair in te grijpen tijdens de diplomatieke crises vanaf eind 1938. Hoewel het werk in 1939 steeds vlotter verliep, moest de Todt-organisatie gaan samenwerken met

Boven:
Todt, hier in het uniform van een Generalmajor van de Luftwaffe, bekleedde zowel hoge rangen in het leger en de SS als in de partij. Maar hoewel Hitlers bouwmeester zich verre hield van het dagelijkse politieke gedoe, werd hij door zijn toenemende macht met argusogen gevolgd door figuren als Bormann en Goering.

bouwbedrijven, legerdivisies en bijna de volledige Reichsarbeitsdienst om het project nog voordat de oorlog uitbrak te kunnen voltooien . Todt kreeg in december 1938 de volledige zeggenschap over de Duitse bouwbranche om het herbewapeningsprogramma dat ook wel werd aangeduid als het Vierjarenplan gestroomlijnd te laten verlopen. In deze rol kwam Todt regelmatig in conflict met Goering die de leiding had over het plan en die meer middelen opeiste voor de opbouw van zijn geliefde Luftwaffe. Todt werd regelmatig teruggefloten door het hoofd van de luchtmacht. Maar Todt had het geluk dat Hitler hem welgevallig bleef. Het respect van de Führer voor zijn 'meesterbouwer' bleek toen hij werd onderscheiden met de 'Duitse Orde', die Hitler had ingesteld voor mensen die 'zich speciaal hadden ingezet voor het Duitse volk.' Todt kreeg echter nog een vijand: de politieke intrigant en rechterhand van de Führer, Martin Bormann. Todt hield erg van de

Boven:
Todt woont op 20 maart 1941 in Berlijn de opening bij van een conferentie over 'Ruimtelijke ordening en bouwen in het Oosten'. Todt was geen actieve nazi, maar dat zou men niet zeggen gezien het gezelschap waarin hij zich hier bevindt, zoals Hess, Himmler, Bouhler en Heydrich.

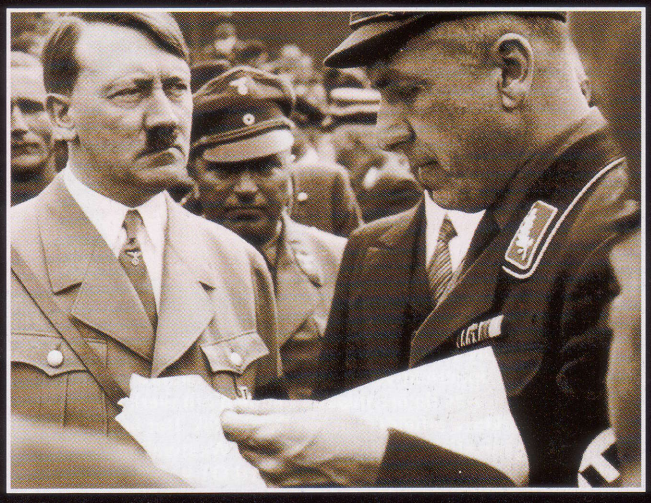

Boven:
Een verklaring voor Hitlers succes was dat hij steevast de juiste man op de juiste plaats wist te benoemen. Hier is de Führer, met achter hem Robert Ley, hoofd van de Reichsarbeitsdienst, in gesprek met Todt toen die nog 'Generalinspektor für das deutsche Straßenwese' was.

Hierboven:
In het gezelschap van de fervente antisemiet Julius Streicher, Gauleiter van Franken, woont Todt op 4 september 1938 de opening bij van een Autobahn bij Neurenberg - een van de 'wegen naar de vrede' van de Führer.

natuur en had zich verzet tegen de plannen van *Reichsleiter* Bormann voor een grootschalig bouwproject waardoor het landschap rond de Obersalzberg onherstelbaar zou worden aangetast. Bormann voelde zich steeds meer bedreigd door de macht en de onafhankelijkheid van Todt en het is zeer goed denkbaar dat hij een hand heeft gehad in het voortijdige einde van Todt.

EEN RUSTIG LEVEN

Todt was een rustige man die in een onopvallend huis woonde aan de Hintersee in de buurt van Berchtesgaden. Hij had een afkeer van de intriges en vetes binnen de nazi-leiding. Zijn frustraties over de werkmethodes van de nazi-leiding spraken duidelijk uit een brief die hij in 1941 schreef aan zijn opvolger Albert Speer: "Wellicht kunnen mijn ervaring en mijn bittere teleurstelling in de mannen waarmee ik eigenlijk zou moeten samenwerken jou van nut zijn ... wellicht heb jij, vanwege je jonge leeftijd, sneller door hoe je je zo kunt ontdoen van al het gedoe, terwijl ik me er veel te veel door laat afleiden."

OORLOGSINDUSTRIE

Todts grootste beproeving kwam met het uitbreken van de oorlog. De industrie was niet voorbereid op een langdurig conflict. De Duitse economie kraakte in haar voegen terwijl het Duitse leger Polen binnentrok. De invasie leidde tot een kortstondige munitiecrisis. In plaats van direct stappen te ondernemen om de productie effectiever te maken, volgde Hitler zijn standaard praktijk en stelde hij een partijman aan die hij belastte met de verantwoordelijkheid voor dit probleem. En dus werd Fritz Todt minister van munitie en kwam hij onmiddellijk in conflict met het *Waffenamt* van het leger. Door gebruik te maken van zijn sterke personaliteit wist Todt echter te voorkomen dat generaal Becker, het hoofd van het *Waffenamt*, zich de verantwoordelijkheid voor de munitievoorziening voor alle drie de krijgsmachtonderdelen toeeigende. Becker pleegde daarop zelfmoord.

Todt bleef tot aan zijn dood bezig met het moeizame proces de ontwikkeling en inkoop van wapens voor de strijdkrachten te centraliseren en efficiënter te maken. Albert Speer voerde het proces waaraan Todt was begonnen nog verder door, en gaf de wapenindustrie en de technische experts binnen die industrie meer verantwoordelijkheid voor het ontwerp en de ontwikkeling van wapens. Ten tijde van zijn dood had Todt alle belangrijke technische taken onder zijn hoede die deel uitmaakten van de oorlogsinspanningen van het Derde Rijk. Zijn verantwoordelijkheden omvatten het aanleggen van wegen in de bezette gebieden van het noordelijke puntje van Noorwegen tot in het zuiden van Frankrijk; het bouwen van de Atlantikwall; het bouwen van een reeks betonnen onderzeeërbunkers langs de Franse Atlantische kust en het ombouwen van de brede Russische spoorwegen naar de smallere Duitse norm.

AAN HET EIND VAN ZIJN LATIJN

De enorme last die op de schouders van Todt rustte eiste uiteindelijk zijn tol. In het najaar van 1941 was hij de wanhoop nabij. Nadat hij was teruggekeerd van een lange inspectie aan het Oostfront concludeerde hij dat, gezien het barre klimaat en de ontberingen "het een strijd is waarin de primitieve mensen (de Russen) superieur zullen blijken te zijn."

Organisatie TODT

ORGANISATION TODT (OT), vernoemd naar de directeur Fritz Todt, werd in 1938 opgericht voor de bouw van militaire faciliteiten.In eerste instantie was de organisatie bedoeld om werk te verschaffen aan de talloze werkloze arbeiders in het Derde Rijk. Het eerste grote project van deze organisatie was de bouw van de Westwall in 1938-39.

Na het uitbreken van de oorlog werd OT vooral ingezet voor het repareren van de vernielde infrastructuur in de bezette gebieden. Nadat Todt in 1940 werd benoemd tot minister van bewapening en munitie, schakelde de Wehrmacht OT steeds meer in voor militaire projecten.

Boven:
De duizendste kilometer Autobahn in Duitsland werd in 1939 voltooid. Het project was zo'n succes in binnen- en buitenland dat Hitler Todt beloonde door hem nog meer verantwoordelijkheid te geven.

Links:
Ter nagedachtenis aan zijn meesterbouwer stelde Hitler in november 1943 de zeer gewilde Todt-onderscheiding in. Deze werd gegeven aan mensen in de industrie die een belangrijke bijdrage hadden geleverd aan de oorlogsinspanning en. Bij de onderscheiding hoorde een geldprijs van 30.000 RM.

Links:
Hitler en Todt ontmoeten arbeiders in de Reichskanzlei op 14 november 1940. Organisation Todt werd uiteindelijk onder het bestuur van de genie-eenheden van de Wehrmacht geplaatst. De arbeiders droegen uniformen en waren aan een semi-militaire discipline onderworpen.

Boven:
In eerste instantie werkte OT met Duitse arbeiders die werden overgeplaatst van andere projecten. Tijdens de oorlog stelden de Duitsers echter honderdduizenden buitenlandse en burgerarbeiders te werk in de bezette gebieden, evenals joodse slavenarbeiders en krijgsgevangenen.

Links:
Tussen mei en september 1939 bouwde OT 14.000 bunkers, loopgraven en de karakteristieke 'drakentanden' die tanks moesten tegenhouden aan de westelijke grens van Duitsland. De bouw van de Westwall kostte 3,5 miljard Reichsmark. Voor het project werden 350.000 mannen van OT ingezet en 100.000 van de Reichsarbeitsdienst.

GESTAPO TERREUR

Hierboven:
De informatie van de Gestapo kwam grotendeels van het al bestaande veiligheidsapparaat. Dossiers die door de lokale politiediensten waren samengesteld, maakten het de Gestapo mogelijk om potentiële tegenstanders van de nazi's op te sporen en uit te schakelen. Hieronder vielen ook joden, christenen, communisten, jehova's en zigeuners.

Een vredig straattafereel in Berlijn aan het begin van de oorlog. De meeste gewone Duitsers leefden hun alledaagse leventje, maar een enkeling - wellicht een op de honderd - hielp de Gestapo actief bij de zoektocht naar 'vijanden van de staat'.

De Gestapo was de meest angstaanjagende geheime politiedienst die de wereld ooit gekend heeft. Hoewel ze niet zo superefficiënt waren als de verhalen willen doen geloven, speelden zij een sleutelrol in Hitlers terreurregime.

Boven:
Hoewel het werk van de Gestapo grotendeels bestond uit het verzamelen van informatie, waren de agenten van deze organisatie berucht om hun efficiënte wreedheid. Deze Deen, die gewond raakte tijdens zijn arrestatie in 1944, zal het waarschijnlijk nog veel zwaarder te verduren krijgen in de cellen van de Gestapo in Kopenhagen.

SLECHTS weinig organisaties in de geschiedenis hadden zo'n slechte reputatie als de Gestapo. Gedurende een halve eeuw is Hitlers geheime staatspolitie beschouwd als een alziend, almachtig instrument van onderdrukking, met een groot leger agenten overal in Duitsland, waarvoor honderdduizenden gewone Duitse burgers als informant actief waren. Aan de Gestapo werden unieke, geavanceerde surveillancemiddelen toegeschreven en evenals de Big Brother van Orwell zouden zij onmiddellijk het minste geluid van ontrouw van de Duitse burgers kunnen horen. En wie eenmaal in handen van de Gestapo viel, werd gemarteld totdat hij al zijn misdaden bekende, om daarna in het concentratiekampsysteem te verdwijnen. In de woorden van de academica Hannah Arendt, "De geheime politie in een totalitaire staat zorgt ervoor dat het slachtoffer nooit bestaan heeft."

DE ECHTE GESTAPO

De laatste jaren is er echter onderzoek uitgevoerd naar de feitelijke gang van zaken rond de Gestapo en zoals zo vaak opgaat voor verhalen over het Derde Rijk, blijkt de waarheid heel anders te zijn dan de legende.

Het is inmiddels genoegzaam bekend dat de nazi-partij geen hechte organisatie was die vlekkeloos alle wensen van de Führer uitvoerde, maar dat het in feite een wespennest was van onderlinge rivaliteit, jaloezie en elkaar overlappende verantwoordelijkheden. Ook het Duitse volk stond niet zo massaal achter Hitler als veel mensen denken. Ondanks de grimmige reputatie had de Gestapo niet in elke straat een agent. De historicus Eric Johnson heeft aangetoond dat er in Krefeld, waar een bevolking van circa 170.000 mensen woonde, in de jaren 30 van de twintigste eeuw slechts 12 Gestapoleden waren. Dit liep op tot 14 en twee secretaresses tijdens de oorlogsjaren. Het nabijgelegen Keulen, met een bevolking van 750.000 zielen, had in 1939 99 Gestapoleden. In 1942 waren dat er nog maar 69. Gezien de verhouding van een Gestapo-agent per 12.000 burgers zouden de agenten 24 uur per dag hebben moeten werken om alleen maar hun kaartindexen te sorteren en was er geen tijd meer over om op straat 'defaitisten' en 'ontevredenen' op te sporen. Dus hoe was het mogelijk dat het Duitse volk onder controle werd gehouden door zo weinig mannen?

Boven:
Organisaties voor de rechtshandhaving en partijorganisaties gingen al snel in elkaar op nadat Adolf Hitler in 1933 aan de macht kwam - deze SS'er heeft de eed afgelegd als hulppolitieagent. De Gestapo wist aanvankelijk te voorkomen dat ze werden overgenomen door Himmler - ondanks dat een groot gedeelte van de officieren ook lid was van de NSDAP.

DE MACHT VAN DE TERREUR

De Gestapo ontleende haar macht grotendeels aan terreur. De geheime politie maakte selectief en doelgericht gebruik van terreur om haar reputatie van almachtige organisatie te versterken. Natuurlijk volgde een groot aantal arrestaties door de Gestapo op aangiftes door gewone Duitsers, maar een even groot aantal was het gevolg van meldingen van leden van de SS of de SD. Bovendien waren tal van arrestaties gebaseerd op dossiers over potentiële politieke vijanden die door de politieke politie

Gestapo-slachtoffers

De ultieme slachtoffers van de nazi-terreur waren de joden, maar dit was niet onmiddellijk duidelijk. In de eerste twee jaar van Hitlers regime waren de communisten zijn grootste vijanden. Bijna onmiddellijk nadat de Gestapo was opgericht door Hermann Goering, werd deze geheime staatspolitie gebruikt om informatie te verzamelen over linkse tegenstanders van het nationaal-socialisme. Nadat Hitler de Rijksdagbrand misbruikt had als smoesje om noodwetgeving uit te vaardigen, werden de tegenstanders van de nazi's in beschermende hechtenis geplaatst - de eerste stap op weg naar de concentratiekampen en de holocaust.

De communisten maakten het werk van de Gestapo vrij gemakkelijk: zij waren namelijk een van de weinige groeperingen die zich openlijk verzetten tegen de nazi's. De sociaal-democraten besloten af te wachten wat er zou gebeuren, maar toen ze tot inkeer kwamen zat Hitler al te vast in het zadel.

In 'The Nazi Terror', een analyse van arrestaties en processen die door de Gestapo werden uitgevoerd in Keulen en Krefeld, toont Eric Johnson aan dat slechts een op de tien zaken voor de speciale rechtbanken waarbij gewone Duitsers betrokken waren tot een gevangenisstraf leidde - en in de meeste gevallen daarvan betrof het homoseksuelen of criminelen. Maar de speciaal geselecteerde doelgroepen werden veel zwaarder gestraft. Circa 40 procent van de joden en de linkse activisten die voor de rechter kwamen, werd in beschermende hechtenis genomen of naar een concentratiekamp gestuurd, terwijl het kleine aantal leden van religieuze sekten dat voor de rechter kwam vrijwel altijd werd opgesloten.

Boven:
Het einde voor velen die te maken kregen met de Gestapo. Mensen die in de gevangenis hadden gezeten, werden vaak na het eind van hun straf naar een concentratiekamp gestuurd. Een groot aantal van hen overleefde vele jaren in de kampen om aan het eind van de oorlog alsnog te sterven.

Onder:
Vooral de geestelijken die zich tegen de nazi's richtten werden het doelwit van de Gestapo. Pastor Dietrich Bonhoeffer werd in 1943 gearresteerd en in april 1945 in Flossenbürg opgehangen.

Boven:
De Gestapo spoorde 'ongewenste elementen' op. In de bezette gebieden organiseerden ze de evacuatie van de getto's, waarvan de inwoners vaak al vanuit Duitsland gedeporteerd waren.

van de Weimar-republiek waren samengesteld. Volgens schattingen was minder dan een procent van de Duitse bevolking actief als informant. De meesten bleven gewoon hun eigen leven leiden en hadden zelden of nooit met de Gestapo te maken.

WIE WERDEN ER VERVOLGD?

Veel van de gevallen waar gewone burgers door medeburgers werden aangegeven werden door de Gestapo genegeerd of voortijdig als afgesloten beschouwd. De geheime politie leerde al snel dat het motief voor dergelijke informanten vaak persoonlijke rancune was. Zelfs als deze zaken al voor een rechter kwamen, leverden ze meestal niet meer op dan een lage boete of een lichte straf. Daarom waren de meeste Duitsers ook niet echt bang om door de Gestapo te worden opgepakt.
Ze vertelden moppen over Hitler en luisterden naar de BBC. Zolang ze maar niet te opzichtig te werk gingen, liepen ze niet meer gevaar dan onder de Weimar-regering of in het Pruisische keizerrijk het geval was geweest. Als een zaak echter een politiek, religieus of joods tintje had, dan waren de mannen van de Gestapo als bloedhonden die een prooi hadden geroken. Hoewel ze niet zo machtig waren als men wil doen geloven, was de leiding van de Gestapo uiterst intelligent en efficiënt en begrepen ze de waarde van de publieke opinie maar al te goed. Maar ze hadden er geen problemen mee om de verschoppelingen van de maatschappij - joden, communisten, etnische minderheidsgroeperingen, gehandicapten of mensen met een afwijkende mening - uit naam van de Führer op de meest barbaarse wijze te martelen. Ze werden in hun wreedheid ondersteund door de diverse geledingen van de nazi-staat, van de lokale partijafgevaardigden tot de SA, de SS en de SD. Maar de belangrijkste steun kregen ze van de volledige genazificeerde wetshand-havers zoals de geüniformeerde politie, de politie in burger en de lokale, regionale en speciale rechtbanken.

De terreur van de Gestapo viel wel mee - voor gewone Duitsers. Maar voor wie tot een van de doelgroepen behoorde, was nazi-Duitsland de hel op aarde.

Links:
De zigeuners van Leipzig worden opgepakt om ze naar concentratie-kampen te sturen. Volgens de Gestapo waren zigeuners van nature crimineel.

Hieronder:
De cellen in het hoofdkwartier van de Gestapo in Keulen. Ze werden gebruikt als martelkamers en om gevangenen tijdelijk op te sluiten voordat ze naar de kampen gingen.

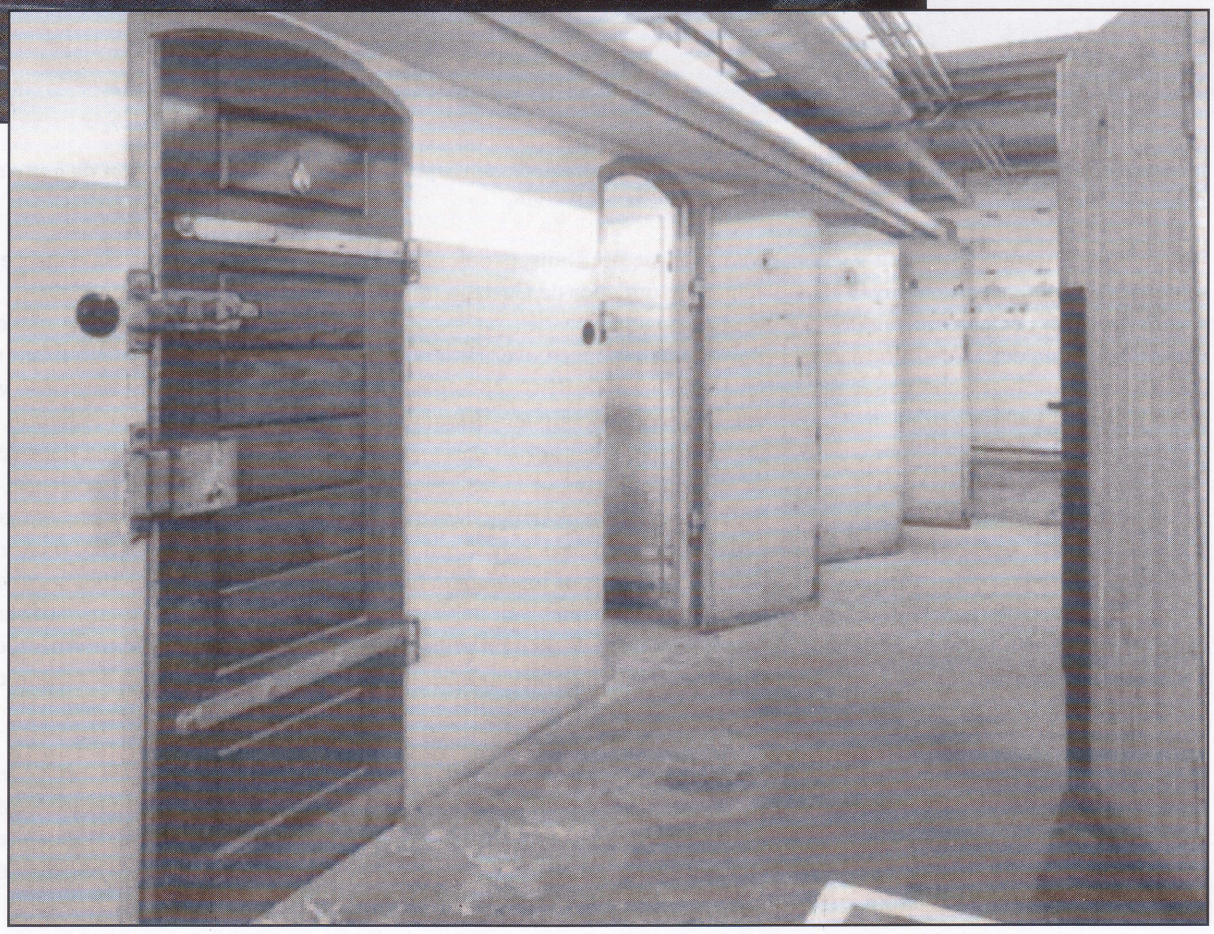

Normandië
De Uitbraak

Troepen van de 2e Franse pantserdivisie die zijn uitgerust met Amerikaans materieel maken zich op 1 augustus op om landinwaarts op te rukken. Het was de eerste fase van een operatie die binnen een maand tot de bevrijding van Parijs zou leiden.

Gedurende een aantal weken in juni en juli 1944 waren de geallieerden bang dat Operation Overlord zou mislukken. De Wehrmacht had een ring van staal aangelegd ten oosten en westen van het geallieerde bruggenhoofd in Normandië. Om te kunnen overleven moesten de Duitsers voorkomen dat de geallieerden zouden uitbreken.

TOEN DE NACHT INVIEL OP D-Day waren de geallieerden overal aan de Normandische kust geland. De tegenaanval van de Duitse 21e pantserdivisie vanuit Caen had een bres geslagen in het gebied tussen Juno Beach en Sword Beach, maar was uiteindelijk ook weer teruggedreven. De Britten en Canadezen die op de stranden Gold, Sword en Juno waren geland, waren op bepaalde plekken al bijna acht kilometer landinwaarts getrokken. Op Omaha was het Amerikaanse Vijfde Korps na een bloedige slag geland en in het westen op Utah Beach was het Amerikaanse Zevende Korps het overstroomde gebied vlakbij het strand overgestoken, waar ze contact

De Duitsers bevochten de geallieerde legers aan het front in Normandië met een ongekend professionalisme en enorm veel moed. Maar de constante dreiging van luchtaanvallen, verzetsacties achter de linies en de lange duur van de oorlog aan Duitse zijde eisten uiteindelijk hun tol.

hadden gemaakt met de 82nd en 101st Airborne Divisions. Om middernacht waren er 57.500 Amerikaanse en 75.000 Britse en Canadese troepen geland. Hitler verwelkomde het vooruitzicht van een geallieerde landing omdat hij ervan overtuigd was dat de Duitse troepen in Frankrijk voor eenzelfde slachting konden zorgen als ze onder de Canadezen hadden aangericht toen die in 1942 bij Dieppe probeerden te landen. Maar ondanks de ruim 3000 mannen van de US 1st en 29th Infantry-divisies die de Duitsers bij Omaha wisten uit te schakelen, konden ze ook hier de landing niet afstoppen.
Veldmaarschalk Erwin Rommel had voorspeld dat men de geallieerden op de stranden zou moeten tegenhouden en had aangedrongen op versterking van de verdedigingslinies. Maar bij de landing bij Anzio in Italië in januari 1944 had veldmaarschalk Kesselring aangetoond dat het mogelijk was troepen die op een strand waren geland daar vast te houden en eventueel zelfs te vernietigen.
Hitler was ervan overtuigd dat de geallieerden geen nieuwe landingspogingen meer zouden ondernemen als ze bij deze grote operatie verslagen werden. Dit zou de Duitsers meer strategische flexibiliteit bieden en hen de kans geven de Russische legers tot stilstand te dwingen. Ook de geallieerden waren bang dat de invasie zou vastlopen op de overvolle stranden. Daarom hadden ze als eerste prioriteit gesteld dat de verschillende eenheden langs de kust zo snel mogelijk contact met elkaar moesten maken. Hierin slaagden ze op 11 juni.

STORM IN HET KANAAL

Maar op 19 juni keerde het tij. Door een ernstige storm in het Kanaal werd de Mulberry-haven bij Omaha vernield. De geallieerden hadden slechts twee van deze havens en deze waren van essentieel belang voor het succes van 'Overlord.' Door deze tegenslag werden ze nu gedwongen een havenstad in te nemen. Het US VII Corps onder luitenant-generaal J. Lawton Collins rukte op via het schiereiland van Cotentin en het garnizoen van Cherbourg werd uitgeschakeld met zware bombardementen en met behulp van kanonbeschietingen vanaf drie slagschepen en vier kruisers. Hierbij werd de haven echter zwaar beschadigd: het duurde zes weken voordat deze weer effectief gebruikt kon worden. Begin juli waren de geallieerden zo'n 32 km landinwaarts gevorderd. Door het slechte weer hadden ze echter weinig rendement van hun luchtoverwicht en konden de Duitsers in allerijl versterkingen naar het front sturen. De twee partijen waren aan elkaar gewaagd: de geallieerden hadden 1 miljoen mannen en 177.000 voertuigen in Frankrijk. Er was nu sprake van een patstelling en een aantal Britse en Amerikaanse bevelvoerders vreesde dat er een nieuw Anzio zou plaatsvinden.

PATSTELLING

Door hun kennis van het terrein waren de Duitse verdedigers in het voordeel. Het gebied was echt *bocage*-terrein: kleine veldjes, opgedeeld door hoge aarden wallen die beplant waren met bomen of dichte heggen. Hierdoor werden de voertuigen verplicht zich langs de smalle lanen te verplaatsen en moest de infanterie oprukken door open velden waar de dodelijke Duitse MG42-teams lagen ingegraven en waar de 8-cm mortieren de infanteristen konden uitschakelen terwijl die zich groepeerden ter voorbereiding op een aanval. Om zich te beschermen tegen het absolute luchtoverwicht van de geallieerden, werden de Duitsers echte meesters in de kunst van het camoufleren en leerden ze gebruik te maken van de dichte begroeiing om hun manschappen, voertuigen, raketlanceerinstallaties en conventionele artilleriegeschut te verbergen. In het westen probeerden de Britse en Canadese divisies uit te breken en Caen te bereiken. In de plannen voor D-Day was men er optimistisch van uitgegaan dat deze stad binnen een dag al ingenomen zou zijn. Zolang de Duitsers Caen in handen hadden, konden ze voorkomen dat de geallieerden de vlakte bereikten die zich over een lengte van 30 km uitstrekte tot aan Falaise. Dit was ideaal terrein voor tanks en voor het

Hierboven en hieronder: Op 13 juni 1944 leidde Michael Wittmann een compagnie van vier Tigers en een Panzer IV vanaf Beauvais onder constante luchtaanvallen naar Villers Bocage. Hij moest de opmars stuiten van de voorhoede van de Britse 7th Armoured Division. Rond 8:00 uur nam Wittmann de Britten waar op een lager gelegen weg. Hij wachtte totdat de voertuigen tot op circa 100 meter waren genaderd en vernietigde toen het eerste en het laatste Britse voertuig, waardoor de rest van de colonne nergens meer naartoe kon. In een hectisch gevecht dat slechts vijf minuten duurde, vernietigde Wittmann met zijn compagnie zo'n 25 Cromwell- en Firefly-tanks en nog eens 28 andere voertuigen.

aanleggen van vliegvelden. Wederom hadden de Duitsers goede defensieve posities ingenomen. Ze hadden het XLVII Panzerkorps, II SS Panzerkorps en 1. SS Panzerkorps tegenover de rechterflank van de geallieerden opgesteld. Tegenover de Britten en Canadezen stonden 14 Duitse divisies, waarvan zes pantserdivisies. Hoewel de Engels-Canadese troepen van de 21st Army Group onder Montgomery twee grote aanvallen uitvoerden, namelijk Operation Epsom van 26 juni tot 1 juli en Operation Goodwood van 18 tot 20 juli, lukte het hen niet om door de Duitse linies te breken. Voor Goodwood had Montgomery zelfs zware bommenwerpers van de RAF en de USAAF ingezet om de Duitse posities plat te gooien, maar toch liep de aanval vast en leden de Britten zware verliezen. De constante aanvallen op de Duitse rechterflank eisten hun tol van de Engels-Canadese troepen, maar slokten ook heel wat Duitse reserves op. Uiteindelijk bleven er in het westen nog slechts 11 ernstig verzwakte divisies over, die de Amerikanen moesten tegenhouden. Slechts twee van deze divisies waren gepantserd en zij zagen zich geconfronteerd met het sterke US 1st Army onder leiding van Omar Bradley.

DE AANSLAG OP HITLER

Op 20 juli vond de bomaanslag op de Führer plaats op zijn hoofdkwartier in Rastenburg in Oost-Pruisen. Hitler beschouwde het feit dat hij de aanslag overleefde als een miraculeuze bevestiging van zijn positie als leider van Duitsland en de Duitse strijdkrachten, en zou zich naar aanleiding daarvan persoonlijk bemoeien met de tactische aspecten van de operaties in Normandië, met alle rampzalige gevolgen van dien.

Het slechte weer eind juli zorgde voor problemen voor generaal Bradley toen die zes divisies van het 1st Army in gereedheid probeerde te brengen voor Operation Cobra. Het doel van deze operatie was om door de Duitse linies te breken ten westen van St Lô. Het offensief moest op 24 juli 1944 starten nadat zware bommenwerpers van de 8th US Air Force een bommentapijt op de vooruitgeschoven Duitse posities hadden afgeworpen.

Door het slechte weer werd de aanval afgeblazen, maar een aantal bommenwerpers had hun dodelijke last al losgelaten. Hierbij vielen er ook bommen op de eigen stellingen, waardoor er 25 mannen van de US 30th Division gedood werden en er 131 gewonden vielen. Nadat deze divisie zich had teruggetrokken uit hun posities in de frontlinie, namen de Duitse troepen van de 901e Panzergrenadiers die tegenover hen lagen op sluwe wijze de leeggekomen Amerikaanse verdedigingsposities in.

Op 25 juli werden de mannen van de Panzer Lehrdivision getroffen door het volle gewicht van Cobra – 15 Amerikaanse divisies. De Duitse elitedivisie was zo sterk uitgedund door de constante gevechten dat ze nog maar 2200 mannen en 45 pantservoertuigen op de been konden brengen. Wederom ging er een grootschalig bombardement vooraf aan de aanval van de Amerikaanse pantsers en infanterie. Om 9.38 uur voerden 500 jachtbommenwerpers een bombardement uit dat 20 minuten duurde. Hierbij concentreerden ze zich op de vooruitgeschoven Duitse verdedigingsposities die een strook van 250 meter lang besloegen. Ze werden gevolgd door 1800 middelzware en zware B-17 bommenwerpers. Er waren gele panelen en rooksignalen voorbereid om aan te geven waar de Amerikaanse frontlijn begon, terwijl de weg van St Lô naar Lessay zeer geschikt bleek te zijn als referentiepunt voor oost/west-oriëntatie. Maar hoewel de squadrons van Bradley instructies hadden gekregen om langs die as aan te vallen, naderden de vliegtuigen het gebied vanuit het noorden. Onder de vloedgolf van zware explosieven stortten de Duitse bunkers in, knapte het prikkeldraad, ontploften munitievoorraden en werden tanks omvergegooid.

DODEN AAN EIGEN ZIJDE

Door het stof en de rook van de aanval waren het doel en de referentiepunten echter moeilijk te zien en wederom liet een aantal bommenwerpers hun bommenlasten te vroeg los. Toen de rookpluimen van het bombardement optrokken, bleken er nog eens 111 soldaten van de US 30th Division

Dodelijke Cobra

Al op 11 juni 1944 zei Montgomery dat het zijn doel was om zoveel mogelijk vijanden naar het oostelijke uiteinde van het bruggenhoofd te lokken, richting de troepen van Dempsey die Caen bedreigden. Dit zou de Duitsers verzwakken die Bradley moesten tegenhouden, waardoor een uitbraak in het Westen uiteindelijk gemakkelijker zou zijn.

Montgomery's inschatting was akelig accuraat. Op 24 juli, vier dagen na de start van operatie Cobra, was de patstelling verbroken. Bradley's tanks reden door het open terrein.

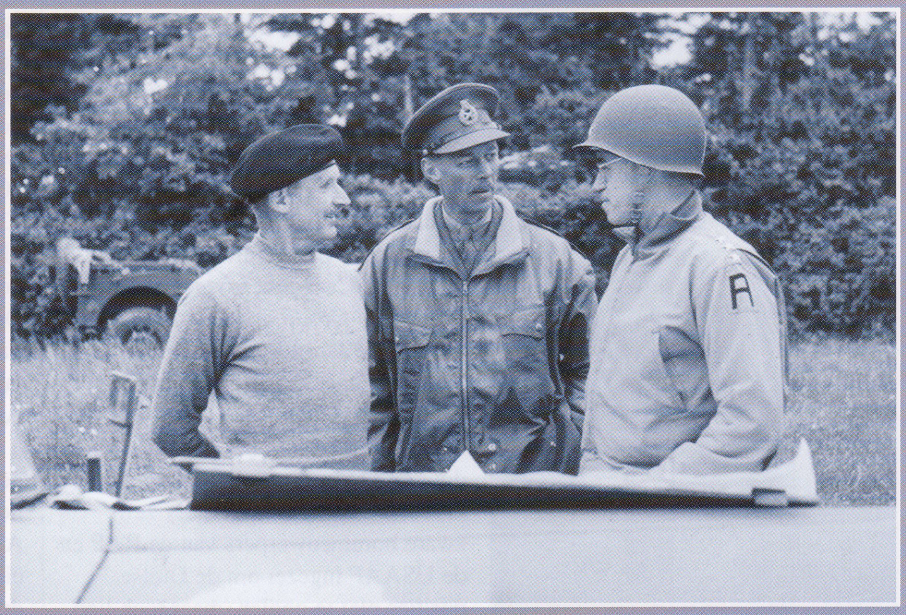

Rechts:
De generaals Montgomery, Dempsey en Bradley in gesprek. Het succes van Cobra was deels te danken aan de tot dan toe ongekende samenwerking tussen de geallieerde bevelvoerders.

gedood en 490 gewond te zijn. Het kostte brigadegeneraal William Harrison heel wat moeite om de mannen van de 30e divisie weer op hun voeten te krijgen en tot de aanval te laten overgaan. Een artilleriebeschieting uit 1000 kanonnen werd afgevuurd op het 7000 meter brede front, terwijl de M4 Sherman tanks vooruit begonnen te rollen. Op de voorkant van de tanks waren scherpe ploegen gelast, die gemaakt waren van Tsjechische tankversper-ringen die men op de stranden in Normandië had aangetroffen. De ploegen sneden dwars door de heggen in het *bocage*-landschap heen, zodat de tanks niet langer werden beperkt in hun bewegingsvrijheid.

DE UITBRAAK

Tot hun grote verbazing ondervonden de Amerikanen ondanks het zware bombardement aanvankelijk toch nog enige tegenstand. Op 28 juli had het US VII Corps onder de dynamische generaal L. J. Lightning Joe Collins, samen met het VIII Corps van generaal-majoor Troy Middleton de Duitsers 20 kilometer teruggedreven. De *Fallschirmjäger* van generaal Meindls tweede Fallschirmjägerkorps voerden een tegenaanval uit op de linkerflank van de Amerikanen, maar werden uiteindelijk opzij geveegd. De mannen van Middleton staken bij Coutances de rivier de Sienne over en maakten contact met de mannen van Collins. De Duitsers zaten nu vast bij Roncey. Op 30 juli bereikten de eerste Amerikaanse eenheden Avranches en een dag later waren ze al de rivier Sélun overgestoken. Ondanks deze bres in hun linkerflank gaven de Duitse troepen in Normandië het verzet niet op - zelfs niet terwijl Montgomery in het westen het front bij Caen bestookte en om de door bommen verwoeste stad was heen getrokken.

COMMANDOWISSELING

Na de mislukte bomaanslag verving Hitler veldmaarschalk Von Rundstedt door veldmaarschalk Günther von Kluge - die op zijn beurt weer zelfmoord zou plegen toen bekend werd dat hij betrokken was geweest bij de bomaanslag. Rommel, die in Frankrijk het bevel had gevoerd over Legergroep B, was in Duitsland om te herstellen van de verwondingen die hij op 17 juli had opgelopen bij een aanval van de RAF. Uiteindelijk kreeg Von Kluge van Hitler toestemming om de pantserdivisies uit het Nauw van Calais op te roepen voor een tegenaanval tegen de lange, smalle voorhoede van de Amerikanen, die zich van Avranches tot aan Mortain uitstrekte. Het berichtenverkeer tussen Hitler en Von Kluge werd onderschept door de Britse ULTRA-teams in Bletchley Park en generaal Hodges, die het commando had overgenomen over het US 1st Army, werd ruim van tevoren ingelicht. De tegenaanval bij Mortain startte op 6 augustus en de Duitsers slaagden er inderdaad in het 1st Army en de korpsen van Pattons 3rd Army die niet in Bretagne vochten enigszins terug te dringen. De geallieerden wisten het offensief tenslotte af te stoppen met artilleriebeschietingen en

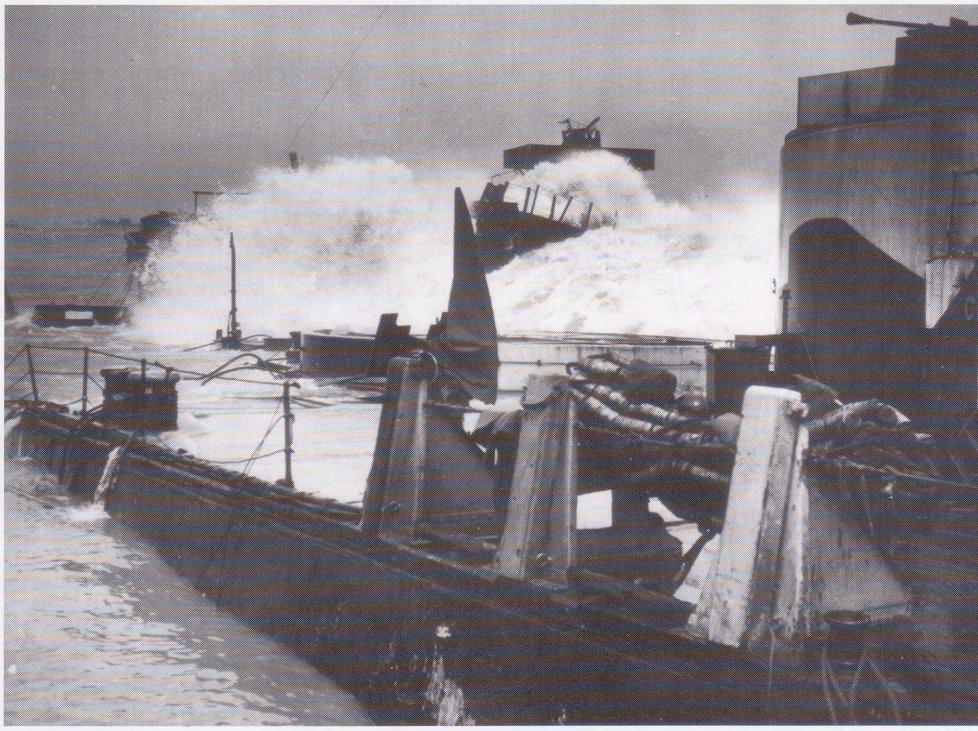

Boven:
Wie de logistieke race wint, wint de hele slag. Het geallieerde succes in Normandië was afhankelijk van het functioneren van de Mulberry-havens. Een van deze havens werd uitgeschakeld door de zware storm van 19 juni.

Boven:
De bevoorrading werd gemakkelijker voor de geallieerden doordat ze al snel de belangrijke havenstad Cherbourg konden innemen. Hier geeft generaal Von Schliemann zich over aan het US First Army onder leiding van Bradley.

Hieronder:
Het gebrek aan brandstof speelde de Duits pantserlegers vaak parten. De geallieerden daarentegen hadden dwars door het Kanaal een pijpleiding aangelegd om tijdens hun opmars te kunnen bijtanken.

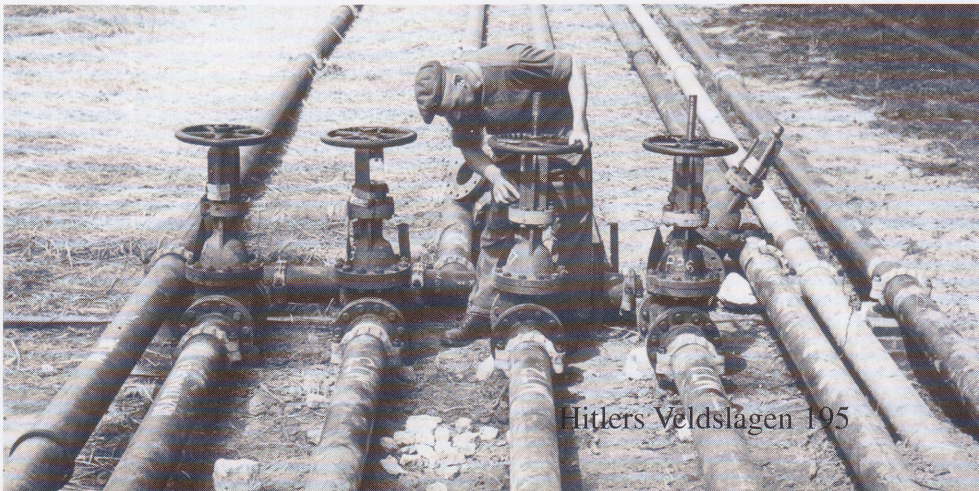

BOCAGE Dood in de greppels

Een van de beste 'tankdoders' van de oorlog, de Duitse Jagdpanther*, kon elke geallieerde tank verslaan die hij in Normandië tegenkwam. Maar evenals hun tegenstanders konden de Duitse pantservoertuigen weinig uitrichten in de* bocage.

Boven:
Normandië zou geen makkie worden voor de GI's. De dood lag achter elke heg op de loer. De gemiddelde levensverwachting van een infanterist die in Normandië aan het front vocht, was 14 dagen.

Rechtsboven:
De Duitse verdedigers waren experts in het gebruik van camouflage. Hun onverzettelijkheid dwarsboomde de geallieerde plannen voor een snelle uitbraak vanuit Normandië. Terwijl juni overging in juli vreesden Eisenhower en zijn ondergeschikten dat Normandië een tweede Anzio zou kunnen worden.

Rechts:
Een Duitse paratroeper wacht in de bocage *een nieuwe Amerikaanse aanval af. Naar aanleiding van de lessen die ze in Rusland hadden geleerd, vormden de Duitse troepen geen doorlopende defensielinies, maar vertrouwden ze op versterkte posities die elkaar ondersteunden en die de aanvallers naar bepaalde zones leidden waar ze gemakkelijker konden worden uitgeschakeld.*

Boven:
Een uitgeschakeld Sturmgeschütz III in Normandië. Dit Duitse infanteriekanon diende inmiddels zowel als aanvalstank aan het front als in de beoogde rol als ondersteuning voor de infanterie.

verwoestende bombardementen door jachtbommenwerpers. Terwijl de Duitsers elders hun handen vol hadden, voerde het Canadese 1st Army een aanval uit op Falaise. Het succes van Operation Anvil/Dragoon, de geallieerde landing in Zuid-Frankrijk, betekende nog meer slecht nieuws voor de Duitsers. Veldmaarschalk Walther Model, de brandweerman van de Führer, kwam naar het gebied om Von Kluge te vervangen. Hij kreeg het bevel om de aanval op Mortain te staken. De harde generaal met zijn monocle had aan het Oostfront de reputatie gekregen dat hij in staat was de Duitsers uit allerlei crises te redden, maar de Engels-Amerikaanse troepen in Normandië waren ook voor hem iets te sterk.

Boven:
Britse Cromwell-tanks ten oosten van de rivier de Orne in juli 1944. De Cromwell, die in Normandië voor het eerst in actie kwam, was de laatste en de beste 'cruiser tank' die de Britten tot dan toe ontworpen hadden.

PRIJSSCHIETEN

Terwijl de geallieerden verder Frankrijk introkken, dreigden zij de meerderheid van de Duitse troepen te omsingelen in een groot gebied bij Falaise. Op 10 augustus bereikte het US 20th Corps Nantes en een dag later waren ze in Angers. Pattons 3rd Army bevrijdde Le Mans op 8 augustus om daarna naar het noorden af te buigen en op 13 augustus Argentan te bereiken. De Canadezen stootten op 16 augustus door naar Falaise. De Amerikaanse en Engels-Canadese troepen rukten steeds verder op vanuit Normandië. De 5e *Panzerarmee* en de samengeraapte *Panzergruppe Eberbach* kwamen vast te zitten in een belegerd gebied van waaruit er alleen maar een smalle uitgang was richting het Oosten. Toen het weer beter werd, trokken de geallieerde jachtbommenwerpers met een nietsontziende doelgerichtheid over de Duitse zone. Met mitrailleurs, kanonnen, bommen en raketten werden de voertuigen verpulverd die de wegen en de oversteekpunten in de rivier blokkeerden. De meeste Duitse strijdkrachten in Normandië zaten nu vast in een gebied van 65 km lang en 20 tot 25 km breed. In de avond van 18 augustus was dit gebied nog maar 9 bij 11 km en waren de geallieerden tot op ca. 5 km van Falaise genaderd.

DE VAL SLAAT DICHT

Op 19 augustus hadden de geharde Poolse tankbemanningen van het 2nd Armoured Regiment dat bij de Britse 4th Armoured Division diende, een geïsoleerde positie ingenomen in het dorpje St Lambert. Beide partijen wisten dat de Poolse positie de kurk in de fles was voor het belegerde gebied bij Falaise en de Polen moesten hun positie verdedigen tegen de verwoede Duitse aanvallen uit het oosten en westen. Toen de Canadezen en Amerikanen later die dag bij Chambois aansluiting vonden bij de Polen sloeg de val dicht. Een aantal Duitsers wist 's nachts door de geallieerde linies te glippen, maar zo'n 50.000 Duitse troepen werden gevangen genomen. 5000 tot 10.000 Duitsers lieten het leven in de belegerde zone bij Falaise. In totaal kostte de campagne in Normandië de Duitsers 200.000 manschappen (waaronder 91.000 krijgsgevangenen), 1500 tanks, 3500 kanonnen en 20.000 voertuigen. Daarmee waren alle kansen verkeken om de geallieerde opmars af te stoppen.

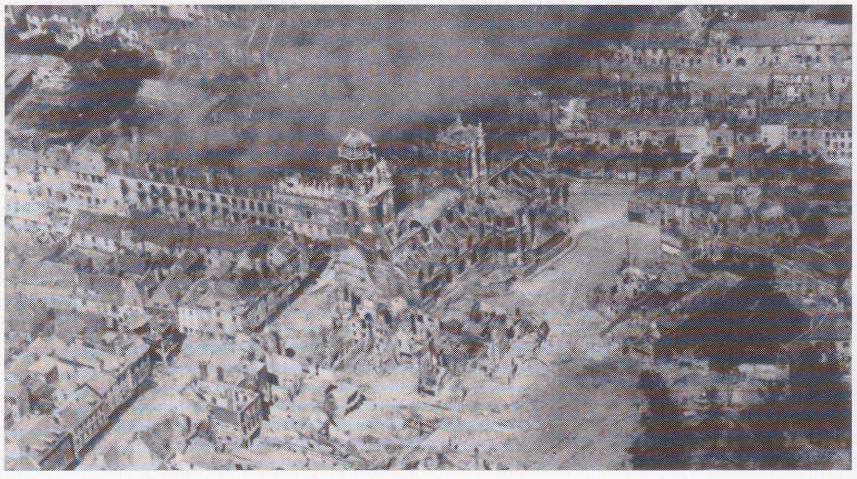

Links:
Een massaal bombardement door 2000 geallieerde vliegtuigen ging vooraf aan de definitieve geallieerde aanval op Caen. Duitse verdedigers die gevangen genomen werden, konden de eerste 24 uur niet worden verhoord omdat ze niets meer hoorden na de zware explosies.

Nadat hun tegenoffensief bij Avranches mislukte, waren het Duitse 5e en 7e pantserleger omsingeld toen de Amerikanen en Britten ten zuiden van Caen bij elkaar kwamen. In de slachting die daarop volgde, vernietigden de geallieerden de Duitse pantsertroepen die zich in Normandië bevonden. De weg naar Parijs was nu open.

Falaise - het slagveld

Rechts:
De Hawker Tempest was minder geschikt voor luchtduels, maar groeide uit tot een van de meest effectieve vliegtuigen voor grondaanvallen van de hele oorlog. Hier zien we een Hawker Tempest met 20-mm kanonnen en raketprojectielen. Vliegtuigen van het No. 193 Squadron waren verantwoordelijk voor het vernietigen van Rommels stafauto op 17 juli 1944.

Hieronder:
Het spoorwegnetwerk was allang vernietigd en door het geallieerde luchtoverwicht waren alle Duitse voertuigen die zich bij daglicht verplaatsten een gemakkelijk doelwit. De Duitse eenheden moesten uit het gebied bij Falaise ontsnappen met de schaarse middelen die ze nog hadden. De meeste manschappen moesten de eigen linies in het donker en te voet zien te bereiken.

LUFTWAFFE GRONDTROEPEN

In september 1942 ronselde Hermann Goering bij de Luftwaffe vrijwilligers die als grondtroepen wilden vechten in Rusland. Evenals Heinrich Himmler wilde Goering zijn eigen privé-leger.

Hoewel het merendeel van de manschappen van de Luftwaffe altijd op de grond had gediend - een miljoen mannen in FlaK- en zoeklichtbatterijen - werden de troepen van de Luftwaffe pas tijdens de campagne bij Stalingrad in groten getale ingezet als frontdivisies.

Als alle grondtroepen van de Duitse luchtmacht de capaciteiten en de moed hadden gehad van deze **Fallschirmjäger**, *dan hadden de velddivisies van de Luftwaffe als frontsoldaten niet onder hoeven doen voor de leden van de Waffen-SS. Helaas voor Goering waren de meeste van zijn troepen slecht getraind en voldeed hun leiding niet.*

GOERINGS PRIVÉ-LEGER

"WIE ZICH aanmeldt voor dit korps," verkondigde Goering, "moet dat uit lef en overtuiging doen. De soldaat die zijn moed toont tijdens de strijd, kan op een promotie en onderscheidingen rekenen." Zo'n 250.000 mannen gaven gehoor aan zijn oproep. Op het moment dat hun leider zich in 1945 overgaf, lagen de meesten van hen dood in de Russische sneeuw. Hitler had aan Goering gevraagd om 50.000 manschappen vrij te maken van hun taken in de luchtmacht. Het Duitse leger had dringend behoefte aan vers bloed. De jaarlijkse lichting dienstplichtigen was al eerder opgeroepen om het verlies van 750.000 mannen in 1941 goed te maken. Nu, midden in het zomeroffensief waarmee Duitsland de Kaukasus en de Russische olievoorraden in handen moest krijgen, waren er veel te weinig fronteenheden. En er ontspon zich een bloederige uitputtingsslag aan de Wolga, waar het Zesde Leger probeerde om Stalingrad nog voor de winter in te nemen.

DE EERSTE GRONDTROEPEN

Er bevonden zich al langere tijd grondtroepen van de Luftwaffe aan het front. Toen de schaarste aan

Boven:
De eerste van de nieuw geformeerde Luftwaffe-velddivisies kwamen net op tijd voor de slag om Stalingrad bij het Oostfront aan. De slecht opgeleide en karig uitgeruste troepen werden direct in de strijd gestuurd.

manschappen tijdens de eerste winter in Rusland echt nijpend werd, had Goering vrijwillig voorgesteld een aantal infanterieregimenten bij elkaar te zoeken die moesten helpen de bestaande frontlijn vast te houden. In januari/februari 1942 werden er zeven veldregimenten van de Luftwaffe geformeerd. Deze regimenten van vier bataljons elk, met hun eigen zware mortieren en een batterij van 88-mm kanonnen, waren nuttig, maar hun invloed was beperkt. De frontlijn liep immers helemaal vanaf Leningrad tot aan de Krim. Een van deze regimenten hielp de belegerde Duitse troepen bij Demjansk te ontzetten. Van regiment 1, 2, 3 en 4 werd een grote divisie gemaakt onder leiding van generaal Meindl. 'Division Meindl' vocht gedurende het hele jaar 1942 en werd, nadat ze een lange periode hadden doorgebracht aan het front bij Kholm, ingezet voor acties tegen partizanen . Een gedeelte van de divisie werd dat najaar samengevoegd met het 5e Luftwaffe veldregiment. Samen vormden ze de eerste Luftwaffe velddivisie: 1. LwFD. De divisie Meindl kreeg begin 1943 de naam 21. LwFD.

NIET WELKOM

Hogere officieren, zoals Von Manstein en Warlimont, waren fel gekant tegen deze 'verspilling van manschappen'. Volgens hen konden de mannen veel effectiever worden ingezet door ze op te nemen in bestaande legereenheden, in plaats van overhaast nieuwe formaties samen te stellen en die met slecht getrainde en onvoldoende officieren en onderofficieren naar het front te sturen. De ongelukkige vrijwilligers van Goering werden begroet met dezelfde aversie als waarmee de SS in 1939-40 verwelkomd werd, maar ze hadden niet de tijd, de training, noch het materieel om het succes van Himmlers mannen te kunnen evenaren.

Goerings velddivisies hadden onvoldoende materieel. Ze hadden altijd een tekort aan motorvoertuigen en moesten daarom vertrouwen op paarden als vervoermiddel; hun artillerie bestond vaak uit verouderde wapens uit de Eerste Wereldoorlog.

ONDERBEMAND

Met vier tot zes bataljons infanterie (elk drie compagnies sterk), minimale administratieve en logistieke staven en verkenningscompagnies op fietsen (als ze al een vervoermiddel hadden), waren ze het equivalent van de helft van een reguliere Duitse legerdivisie.

Bovendien waren ze lang niet zo goed opgeleid als de reguliere soldaten. Er waren te weinig officieren en onderofficieren met verstand van zaken en ze werden al naar het front gestuurd voordat ze de kans hadden om iets bij te leren. Ze werden niet bij elkaar gehouden, maar mondjesmaat aangevoerd, afhankelijk van de crisis op dat moment. De eerste tien divisies werden in allerijl naar Rusland gestuurd. Een aantal van hen moest meedoen aan de bij voorbaat tot mislukken gedoemde poging om

Hierboven:
Nadat ze zware verliezen hadden geleden in de strijd aan het front tegen de Russische tanklegers, werden veel Luftwaffe-eenheden ingezet voor de minder veeleisende, maar niet minder bloedige oorlog tegen de partizanen.

Stalingrad te ontzetten, terwijl anderen de bevroren loopgraven van Heeresgruppe Nord moesten bevolken.

AFGESLACHT

Drie van Goerings divisies werden binnen een paar dagen na aankomst volledig afgeslacht. Een divisie stapte op 25 november in Morozowsk van de trein en marcheerde door een sneeuwstorm naar het front bij Stalingrad. Maar het front was ineengeklapt. Er waren geen Duitse troepen meer te vinden op de steppe; alleen maar hordes T-34's die korte metten maakten met de Luftwaffe-soldaten. Generaal von Manstein deelde de overlevenden in bij een infanteriedivisie van de Wehrmacht. Hij deed hetzelfde met 8. LwFD nadat die catastrofale verliezen hadden geleden tijdens de poging om door te breken en het Zesde Leger te bereiken.

Het Russische offensief bij Stalingrad was in feite de kleinste van twee gigantische aanvallen die ten doel hadden het verzet van de Wehrmacht te breken. De onfortuinlijke vrijwilligers van 2. LwFD bevonden zich direct in het pad van de frontale aanval van maarschalk Zjoekow op het Duitse 9e Leger in de saillant bij Rzjew. Zelfs een volwaardige legerdivisie zou hier de handen aan vol hebben gehad, maar de uitschakeling van nog een Luftwaffe-eenheid bevestigde de ergste vrees van de generaals.

De kritiek vanuit de Wehrmacht nam toe. Men betreurde de verspilling van manschappen die omwille van Goerings politieke ambities werden ondergebracht in slecht opgeleide en slecht uitgeruste eenheden. De meeste overgebleven divisies werden

Luchtmacht op de grond

DE LUFTWAFFE had al andere grondtroepen, naast de paratroepers. Een van de eerste beslissingen van Goering als Pruisische minister van binnenlandse zaken was het oprichten van een paramilitaire eenheid binnen de politie. Deze *Landespolizeigruppe General Goering* moest de politieke oppositie verpletteren. Toen de militaire dienstplicht opnieuw werd ingevoerd in maart 1935 werd hij uitgebreid tot *Regiment Hermann Goering*.
Het regiment werd onderdeel van de Luftwaffe en groeide uit tot twee *Jägerbataillons* (lichte infanterie) plus genie- en verkenningscompagnies op motoren. In 1938 werden de *Jägerbataillons* opgeheven en omgevormd tot het eerste parachutebataljon van Duitsland; de rest van het regiment werd omgevormd tot een luchtafweereenheid. Op 1 maart 1942 werd het regiment echter weer uitgebreid tot het 'versterkte' Hermann Goering-regiment: drie infanteriebataljons met ondersteunende artillerie-, genie- en verkenningseenheden. Op 21 juli werd het regiment uitgebreid tot een brigade en op 17 oktober werden de eenheden in Zuid-Frankrijk officieel een divisie.

Bovenaan:
Leden van de Hermann Goering-divisie liften mee met een motor met zijspan van de Fallschirmjäger *in Tunesië. Drie maanden later zou het merendeel van de divisie gedood of gevangen genomen zijn.*

Rechts:
De divisie werd vlak voor de geallieerde landingen in Sicilië opnieuw geformeerd. Hier kreeg de divisie de reputatie een uitstekende gevechtseenheid te zijn; de Italiaanse campagne die hierop volgde versterkte die reputatie alleen maar.

Boven:
Hoewel slechts twee van de zes* Fallschirmjäger*-divisies gekwalificeerde luchtlandingseenheden waren, was de reputatie van de parachutisten dusdanig dat de leden van de andere vier divisies zich ook als elite beschouwden. En terecht! Ook zij wisten zich aan alle fronten te onderscheiden.

voorlopig ingezet voor acties tegen verzetsstrijders terwijl de legerleiding over hun toekomst besliste. Generaal Meindl wilde hen omvormen tot gespecialiseerde aanvalseenheden die met de pantserdivisies moesten samenwerken. Generaal Petersen wilde ze benutten als poel waaruit hij leden kon werven voor zijn luchtlandingsdivisies. Veldmaarschalk von Manstein verwoordde het standpunt van de Wehrmacht. Hij vond dat ze moesten worden opgenomen in het reguliere leger. Op 20 september besliste Hitler in het voordeel van het leger. Goerings poging om Himmlers succes met de Waffen-SS te evenaren was mislukt. De divisies werden onderdeel van het leger, dat onmiddellijk alle officieren van deze eenheden verving. De Luftwaffe nam hiervoor wraak door gespecialiseerd personeel achter te houden. Velen van hen werden overgeplaatst naar de parachute- of luchtafweerdivisies. Tegen de zomer van 1944 was de Luftwaffe echter verplicht om manschappen af te geven aan de Wehrmacht. Sommigen van hen werden zelfs als versterkingen aan de SS toegewezen. Zo telde het SS-pantserkorps in Normandië honderden mannen die afkomstig waren van de luchtmacht.

ATLANTIKWALL

Vijf velddivisies bezetten delen van de Atlantikwall. 16. en 17. LwFD werden uitgeroeid tijdens de slag om Normandië; 18. LwFD werd in augustus 1944 naar het front gestuurd en werd bijna volledig weggevaagd tijdens de langdurige terugtocht vanuit Noord-Frankrijk naar Nederland. De meest gelukkige van Goerings divisies was 14.LwFD die deel uitmaakte van een onevenredig groot garnizoen dat de Duitsers in Noorwegen aanhielden. Zij hoefden namelijk nooit in actie te komen. In tegenstelling tot de armzalige prestaties van de velddivisies, genoot de Hermann Goering-divisie een uitstekende reputatie. Deze divisie, die bestond uit een kern van voormalige paratroepers aangevuld met 5.000 andere leden van de Luftwaffe, beschouwde zichzelf als een elite-eenheid. De divisie bleef deel uitmaken van de Luftwaffe, maar de uniformen, het materieel en de mentaliteit leken sterk op die van de Waffen-SS. Voordat de divisie compleet was, werd een groot gedeelte ervan in november 1942 naar Tunesië verscheept, waar ze zich onderscheidden tijdens de wintercampagne. Daar bleef het echter bij: samen met 250.000 andere manschappen van de Aslanden die deel uitmaakten van *Panzerarmee Afrika* moesten ze zich in mei 1943 overgeven. Een aantal van de belangrijkste leden van de divisie werd naar Sicilië geëvacueerd en een uitgedunde formatie bleef in Zuid-Frankrijk achter. De divisie werd op 15 juli in Sicilië officieel opnieuw geformeerd, maar op dat moment was de eenheid alweer in actie. Op 10 juli 1943 vielen de geallieerden Sicilië binnen. De Amerikaanse troepen kwamen massaal aan land bij Gela, waar ze de volgende dag een zware tegenaanval te verwerken kregen,

Hierboven:
Een dode soldaat van de Luftwaffe op een boerenerf in Normandië, met zijn niet-afgevuurde Panzerfaust naast hem. Sommige Luftwaffe-eenheden aan het invasiefront vochten uitzonderlijk hard en vaardig, terwijl andere eenheden - tweederangs eenheden die aan de Atlantikwall gelegerd waren geweest - weinig verzet boden tegen de overmacht van de geallieerde aanval.

onder aanvoering van de Hermann Goering-divisie die vaardig ondersteund werd door de 15e divisie *Panzergrenadiers* en de Italiaanse Livorno-divisie. Nadat de Duitsers werden afgestopt door beschietingen vanaf zee en door zware luchtaanvallen, wisten ze zich al verdedigend terug te trekken tot aan Messina. De divisie werd daarna naar het vasteland van Italië overgebracht.

De divisie was prima voorbereid voor de onvermijdelijke volgende stap, de geallieerde landingen bij Salerno. De Hermann Goering-divisie voerde opnieuw een tegenaanval uit, waarbij de manschappen met hun vaardigheden en moed wisten te camoufleren dat ze onderbemand waren en dat ze het met erbarmelijke logistieke voorzieningen moesten stellen. Ook na deze slag moest de divisie zich al verdedigend terugtrekken. Vervolgens werden de mannen een tijdje van het front afgehaald om uit te rusten en de divisie te versterken. Toen de divisie weer in actie kwam voor de verdediging van Monte Cassino, onderhandelde *Oberstleutnant* Julius Schlegel over het verwijderen van de schilderijen, middeleeuwse manuscripten en beelden die nog aanwezig waren in de abdij. Drie weken lang werkten Schlegels mannen keihard om de kostbaarheden af te voeren, waaronder een relikwie van St. Benedictus.

GOERINGS MANNEN

In januari 1944 kreeg de divisie een nieuwe naam: *Fallschirmpanzerdivision* Hermann Goering. Na de zware slagen in de winter en de tegenaanvallen bij Anzio leed de divisie tijdens de verdediging van de toegangswegen naar Rome in juni zware verliezen. In juli werd de divisie uit Italië teruggehaald en ingezet voor de Duitse tegenaanvallen bij Warschau waar het Rode Leger met een massaal offensief over de Vistula dreigde te trekken.

In september werd Goerings 'parachutepantserdivisie' omgedoopt tot *Fallschirmpanzerkorps* Hermann Goering, maar dit betekende niet dat de divisie in sterkte verdubbeld werd, zoals de aanduiding 'korps' deed vermoeden. De divisie werd in tweeën gesplitst en er werden extra infanteriebataljons aan toegevoegd, maar er bleef altijd een kritisch tekort aan manschappen en materieel bestaan. Het korps vocht in januari 1945 tijdens de verdediging van Oost-Pruisen om in maart vanuit de belegerde zone bij Memel geëvacueerd te worden, waarna de overlevenden tussen Pommeren en Denemarken werden verspreid. Een gedeelte vocht door als onderdeel van *Panzerkorps Grossdeutschland* totdat dit korps zich in mei aan de Russen overgaf.

GOED EN SLECHT

Het lot van de verschillende eenheden van Goerings 'privé-leger' liep sterk uiteen. De paratroepen en de Hermann Goering-divisie werden tot de beste strijdeenheden van de oorlog gerekend. Maar Goerings poging om een onafhankelijk leger op te zetten naar het model van de Waffen-SS was een afschuwelijke vergissing met tragische gevolgen voor de mannen die te overhaast naar het slagveld werden gestuurd. Het kostte de Wehrmacht een jaar om Hitler ervan te overtuigen dat hij de velddivisies van de Luftwaffe beter kon afschaffen. In die periode kostten de ambities van Goering aan tienduizenden soldaten het leven.

Goerings mislukking

GOERING WIST dat zijn roem tanende was. Hitler nam het hem kwalijk dat hij er niet in geslaagd was Groot-Brittannië in 1940 onschadelijk te maken en nu bleek dat zijn gedurfde verklaring dat niemand ooit Duitsland zou bombarderen niets meer dan bluf was geweest. RAF Bomber Command had namelijk de eerste '1,000 Bomber Raid' uitgevoerd. Door de toenemende intensiteit van de Britse bombardementen bekritiseerden de gewone Duitsers de Luftwaffe en met name Hermann Goering steeds meer. Himmlers veiligheidsapparaat gaf bepaalde informatie daarover door aan Hitlers naaste kring. Door zijn Führer 100.000 manschappen te leveren in plaats van de 50.000 waarom hij gevraagd had, en door te beloven dat hij ze zou onderbrengen in krachtige nieuwe divisies, wilde Goering zijn politieke tegenslagen keren. Zijn standpunt tijdens het besluit om Stalingrad na de omcirkeling niet op te geven moet in hetzelfde licht worden bezien. Omdat hij nog altijd Hitlers beoogde opvolger was, durfde hij honderdduizenden Duitse levens te riskeren om zijn eigen reputatie te redden.

Goering gaf toestemming voor de oprichting van het XIII. *Fliegerkorps* in Duitsland. Onder leiding van *Generalleutnant* Meindl moest dit korps toezien op de oprichting van 22 divisies. *Generalmajor* Petersen, de ervaren commandant van de zevende *Fliegerdivision* in Rusland, werd benoemd tot inspecteur van de Luftwaffe-velddivisies. Het was de bedoeling om nog in 1942 tien divisies in paraatheid te brengen en vervolgens nog eens elf in 1943. Divisie 2, 3, 4, 5 en 6 werden geformeerd in Gross-Born in Noord-Duitsland; divisie 7, 8, 9 en 10 werden geformeerd in Mielau in Oost-Pruisen. De invloed van de luchtlandingstroepen op de velddivisies van de Luftwaffe was van groot belang. Vreemd genoeg werd het aantal parachutetroepen uitgebreid toen het steeds minder waarschijnlijk werd dat er ooit nog een Duitse luchtlandingsaanval zou worden uitgevoerd, maar ze bouwden daarna wel een reputatie op als geduchte strijders op allerlei plekken, van Leningrad tot El Alamein, Tunesië en Cassino. Door hun goede naam meldden er zich steeds weer nieuwe, geschikte vrijwilligers aan uit alle geledingen van de Luftwaffe.

Boven:
Op het hoogtepunt van zijn macht had Hermann Goering alleen Hitler nog boven zich. Maar zijn rivaal Heinrich Himmler wist met de SS een zeer machtige staat binnen de staat op te bouwen. Na de nederlagen van de Luftwaffe in de lucht, wilde Goering hetzelfde doen.

Hieronder:
Goering bezoekt een opleidingseenheid van de Luftwaffe in de zomer van 1944. Inmiddels was zijn droom van een privé-leger aan diggelen geslagen - zijn troepen waren grotendeels opgeslokt door de Wehrmacht en de SS en de officieren waren vervangen door mannen die geen boodschap hadden aan de Reichsmarschall.

NAZI - SCHOLEN

Boven:
Heinrich Himmler inspecteert jongens van een* Adolf Hitler Schule*, de nazi-instellingen die waren opgezet door Robert Ley en gesteund werden door de* Hitlerjugend*. Hoewel de jongens van de scholen konden rekenen op een plek binnen de SS, moesten ze concurreren met de leerlingen van de Napola's, de rivaliserende middelbare scholen onder leiding van de SS.

Inzet boven:
Baldur von Schirach, de* Reichjugend-führer *bezoekt een jongensschool. Zoals vrijwel alle instellingen in het Derde Rijk werd het schoolsysteem een pion in de niet-aflatende machtsstrijd binnen de partij.

ONDER HET nationaal-socialisme werd een aantal partijscholen opgezet buiten het reguliere Duitse schoolsysteem. Deze scholen hadden tot doel de toekomstige leiders van de partij, de SA en de SS voort te brengen, maar er was totaal geen coördinatie of aansluiting tussen de verschillende scholen die waren opgezet door Hess, Röhm, Ley en Himmler. In plaats daarvan weerspiegelden ze de interne machtsstrijd binnen de partijtop. De eerste scholen die werden opgezet waren nationaal-politieke opleidingsinstituten of Napola's. Deze opvolgers van de oude Pruisische opleidings-academies werden in eerste instantie geleid door de SA en de SS, met medewerking van het ministerie van onderwijs. Toen de SS eind jaren 30 de totale controle over de scholen op zich nam, bestonden er maar liefst 40 Napola's.
Er was een zuiver op de SA gerichte school opgezet in Feldafing bij München. Na de zuivering in de SA-top werd deze instelling door de partij zelf overgenomen. Het rivaliserende systeem van *Adolf-Hitler-Schule* werd in 1936 geïmplementeerd door Baldur von Schirach en Robert Ley. Deze scholen hadden nauwe banden met de Hitlerjugend en waren 100 % partij-instellingen, waarover het ministerie van onderwijs niets te zeggen had. In het lesprogramma van alle nazi-scholen lag de nadruk op sport en militaire training, terwijl de weinige theoretische kennis die werd aangeboden vooral gericht was op Germaanse historie en 'arische' biologie. Aan godsdienstonderwijs werd vrijwel geen aandacht geschonken.

Een partijtuniek van een kandidaatslid van Krössinsee, een van de drie Ordensburgen *of 'Ordekastelen' waar toekomstige rijksleiders werden opgeleid. Krössinsee bevond zich in Pommeren (ligt nu in Polen). De twee andere* Ordensburgen *waren Sonthofen in de Beierse Alpen en Vogelsang in Nordrhein-Westfalen.*

Boven:
Een hoge pet van een kandidaat op een van de Ordensburgen, *waarschijnlijk van vlak voor de oorlog. Deze pet is van dezelfde stijl als de petten die gedragen werden door de leiders van de Hitlerjugend. Hij is voorzien van een partijadelaar en een eenvoudige nationale kokarde. Hij mist de gouden bladeren rond de kokarde die de leden van het partijleiderskorps wel droegen.*

Hierboven:
Een Einheitzmütze *(type skipet) die gedragen werd door een kandidaat op een* Ordensburg. *Dit model werd gebruikt van 1939 tot en met de eerste jaren van de oorlog. De kandidaten brachten in elk van de Ordensburgen een jaar door en aangezien Sonthofen in de Alpen gespecialiseerd was in ski- en kliminstructie, werd deze pet daar waarschijnlijk verstrekt.*

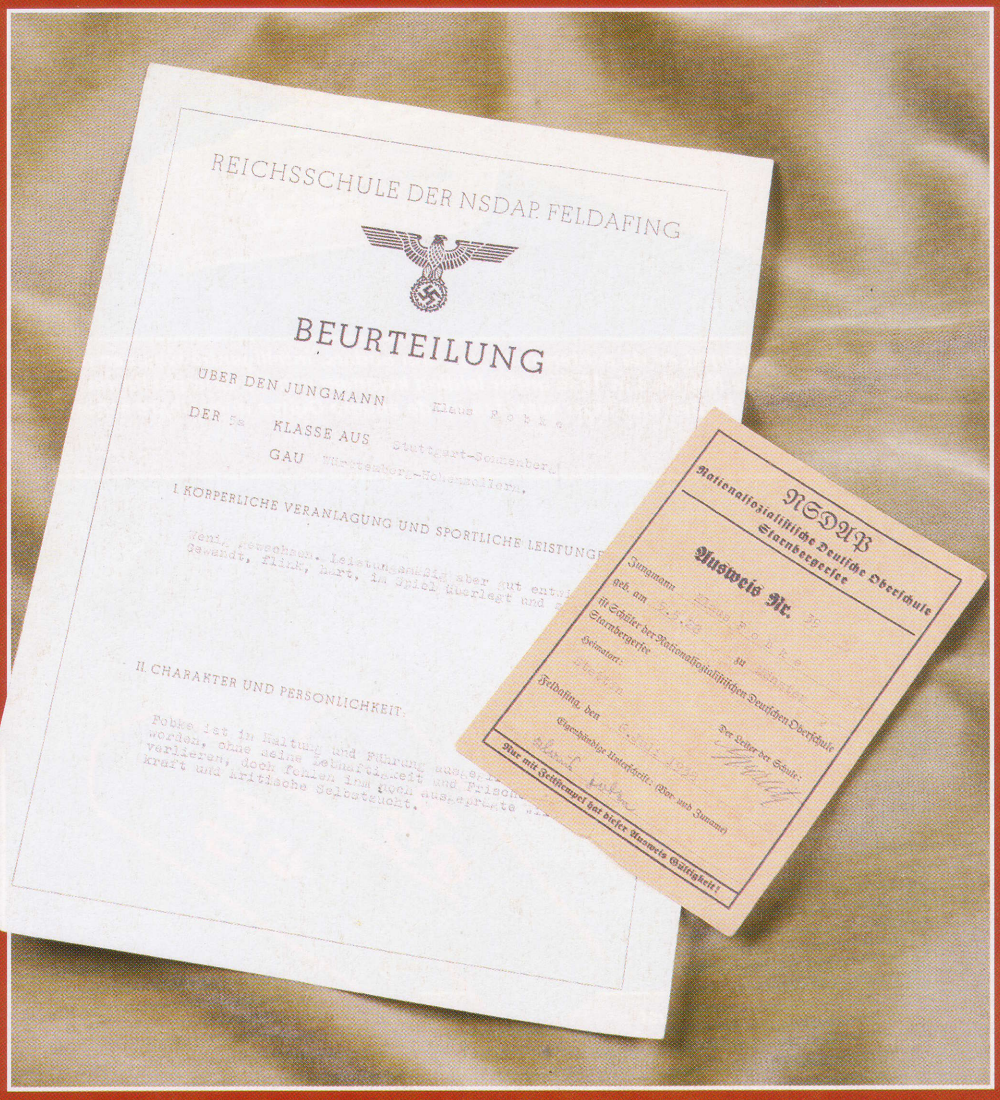

Links:
Een rapport van de Reichsschule der NSDAP *in Feldafing, plus een identiteitsbewijs dat is afgegeven door de* NSDAP Oberschule *in Starnbergersee. Beide documenten waren eigendom van Klaus Fobke, de zoon van Hermann Fobke. Vader Fobke was een van de leden van de eerste lijfwacht van de Führer, de Stosstrupp Adolf Hitler, en zoals zoveel van Hitlers oude kameraden werd hij voor zijn loyaliteit beloond met een hoge functie binnen de partij - in dit geval was hij benoemd tot Gauleiter van Pommeren. De* Reichsschule *lag ten zuidwesten van München en was door Ernst Röhm opgericht als SA-instelling. Na de 'Nacht van de Lange Messen' kreeg de school een nieuw bestuur onder leiding van Franz Xavier Schwarz, Rudolf Hess en later Martin Bormann. Deze school maakte aanvankelijk deel uit van het* Adolf Hitler Schule-*systeem, maar werd uiteindelijk de enige school die rechtstreeks door de partijleiding werd bestuurd. De hoofdonderwijzer van deze school rapporteerde daarom rechtstreeks aan de Führer.*

Rechts:
Een soldatenmuts van een lid van een Ordensburg, *plus een paar epauletten. Dit model is van binnen voorzien van een stempel waaruit blijkt dat hij uitgegeven moet zijn op Vogel-sang in het Eifelge-bergte. Toen Vogel-sang gebouwd werd, had de school de grootste gymzaal ter wereld. Deze ruimte werd ook erg veel gebruikt. In het lesrooster werd veel meer aandacht be-steed aan lichamelijke oefening dan aan theoretische kennis. Het oorspronkelijke idee was dat men veelbelovende jonge partijleden zo rond hun vijfentwintigste levensjaar naar een Ordensburg zou sturen nadat ze de Adolf Hitler Schule hadden afgemaakt, hun dienstplicht bij de Reichsarbeitsdienst en in de Wehrmacht hadden vervuld en twee tot drie jaren actief waren geweest als voltijds partijfunctionaris. De discipline was zeer streng - een van de meeste gevreesde straffen was vasten, iets dat zeer zwaar bleek te zijn voor lichamen die al tot het uiterste waren gedreven door de zware fysieke oefeningen.*

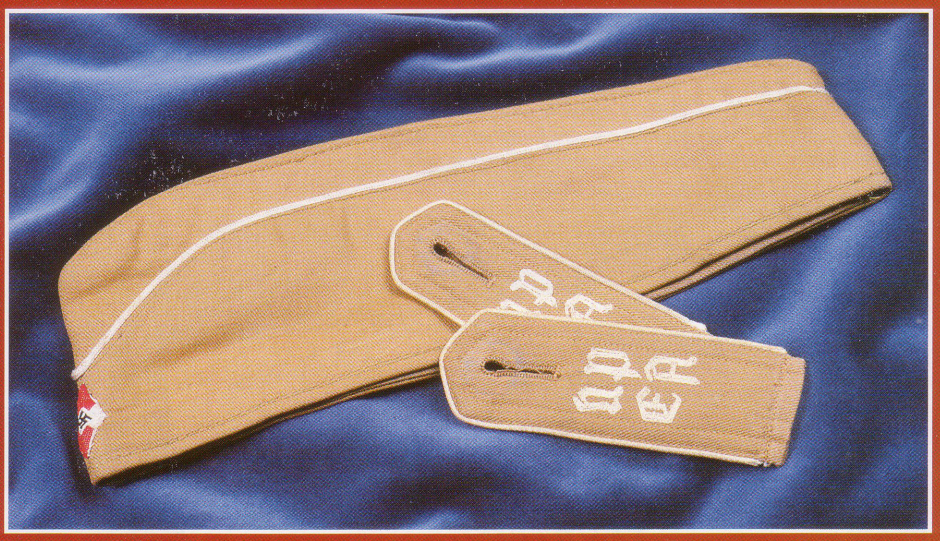

Rechts:
Een soldatenmuts en epauletten die gedragen werden door een leerling aan een van de Nationalpolitische Erziehungsanstalten *- nationaal-politieke opleidingsinstituten of 'Napola's' in het kort. De Napola's waren kost-scholen die gevormd waren naar het model van de Pruisische militaire academies, maar die verder volledig aan de normen van de nazi's voldeden. Het lespro-gramma was hetzelfde als op de meer conventionele scholen, maar nu verving de nationaal-socialistische leer de godsdienstlessen. Bovendien werd er veel aandacht besteed aan sport. De leerlingen werden vooral geselecteerd op basis van hun HJ-lidmaatschap, fysieke kwaliteiten, 'arische' afkomst en de achtergrond van hun ouders; intelligentie was een minder belangrijk criterium. Het is niet verrassend dat toen de Napola's in 1936 onder leiding kwamen van SS-Gruppenführer August Heissmeyer, deze opmerkte dat het academische peil hier lager was dan op de andere Duitse middelbare scholen.*

Rechts:
Soldatenmuts en epauletten die gedragen werden door een student aan een Adolf Hitler Schule. *Deze scholen werden opgericht door Robert Ley en werden tot 1941 gesponsord door het Deutsche Arbeitsfront. Ze concurreerden met de Napola's en besteedden nog minder aandacht aan acade-mische kwaliteiten dan hun concurrenten. Potentiële studen-ten werden al geselecteerd in hun tweede jaar in het* Jungfolk *van de Hitlerjugend, voornamelijk op basis van hun uiterlijk en hun leidinggevende kwaliteiten. Klassen werden aangeduid als eskaders en moesten met elkaar wedijveren. De onderwijzers werden uit de HJ-leiding en van de* Ordens-burgen *geworven. Volgens August Heissmeyer was "de kennis die leerlingen aan een Adolf Hitler Schule kunnen opdoen in alle opzichten inferieur aan de kennis die op de meer conventionele middelbare scholen wordt aangeboden". In 1939 veranderde het lesprogramma en kwam er meer aandacht voor theoretische vakken.*

Richthofen, Wolfram Freiherr von (1895 - 1945)

Neef van de beroemde piloot uit de Eerste Wereldoorlog, Manfred von Richthofen, beter bekend als 'Der rote Baron'. Wolfram von Richthofen was een van de jongere leden van het 'Vliegende Circus' van zijn oom. Na de oorlog studeerde hij werktuigbouwkunde, maar in 1923 keerde hij terug naar het leger. In 1936 diende hij als chef-staf onder generaal Hugo Sperrle en *Generalmajor* Helmuth Volkmann, de bevelvoerders van het Kondorlegioen in Spanje. Von Richthofen, die in 1938 werd bevorderd tot *Oberst*, was de laatste commandant van het Kondorlegioen. Tijdens de campagne in Polen toonden Ju 87 Stuka duikbommenwerpers onder het commando van Von Richthofen aan hoe effectief deze toestellen waren voor aanvallen op gronddoelen. In Frankrijk voerde Von Richthofen het bevel over *Fliegerkorps* VIII, drie eskaders Stuka's en verkenningsvliegtuigen die de 'vliegende artillerie' vormden van het leger en zeer effectieve luchtsteun boden aan de pantservoorhoede van de Wehrmacht. Tijdens de Slag om Engeland leed het *Fliegerkorps*, dat opereerde vanuit de basis in Deauville, zware verliezen. De Stuka's bewezen hun waarde echter weer op de Balkan en in de USSR. In juni 1942 werd Von Richthofen opperbevelhebber van *Luftflotte* IV in het Oosten en een jaar later nam hij als veldmaarschalk het bevel van *Luftflotte* II in Italië op zich. Een hersentumor maakte in oktober 1944 een einde aan zijn militaire carrière en hij stierf in Lüneburg op 12 juli 1945.

Boven:
Hoewel hij was opgeleid als jachtvlieger, maakte Wolfram von Richthofen naam als de commandant van eenheden voor aanvallen op gronddoelen. Dit was de belangrijkste tactische rol van de Luftwaffe voor de oorlog.

Riefenstahl, Leni (1902 - 2003)

Leni Riefenstahl werd op 22 augustus 1902 in Berlijn geboren. Ze werd in de jaren 20 bekend als actrice in een serie 'Heimatfilms'. De mystieke film *Das blaue Licht* die zij in 1932 maakte, bracht haar onder de aandacht van Hitler en hij gaf haar opdracht propagandafilms te maken voor de NSDAP. Ze verfilmde de *Parteitage* van 1933 als *Sieg des Glaubens* - Overwinning van het geloof. Deze vakkundig gemaakte film was de opmaat voor haar volgende film over de partijdagen in Neurenberg in 1934. Deze film met de titel *Triumph des Willens* (De triomf van de wil) is een van de krachtigste propagandafilms die er ooit gemaakt zijn. Hij droeg zeer sterk bij aan de mythevorming rond Hitler.

Na *Triumph des Willens* maakte Riefenstahl *Fest der Schönheit* over de Olympische Spelen in Berlijn van 1936. Deze film was een ode aan de menselijke vorm en portretteerde Duitsland onder Hitler als een stabiele, zelfverzekerde gemeenschap.

Tijdens de oorlogsjaren werkte Riefenstahl slechts aan één grote film. Omdat ze werd tegengewerkt door Goebbels, die waarschijnlijk gepikeerd was over het feit dat ze zijn avances afsloeg, voltooide ze *Tiefland* of 'Lage landen' pas medio de jaren 50.

Hoewel ze ongetwijfeld een geniaal cineaste was, zal er altijd een smet op het werk van Riefenstahl blijven rusten vanwege haar verheerlijking van Hitler en de nazi's. Ook zelf was ze niet helemaal onschuldig - in *Tiefland* maakte ze gebruik van figuranten uit een concentratiekamp. Deze Roma stierven later in de gaskamers.

Na de oorlog startte Riefenstahl een nieuwe carrière als fotografe. Op verzoek van een Britse krant versloeg ze de Olympische Spelen in München als fotografe en haar boek uit 1973 *Die Nuba von Kau* - De Nuba van Kau - was een groot succes. Na haar zeventigste leerde ze duiken en verdiepte ze zich in onderwaterfotografie. Ze heeft tot ver na haar negentigste doorgewerkt.

Boven:
De redelijk getalenteerde actrice en zeer begaafde cineaste Leni Riefenstahl zal altijd herinnerd worden vanwege haar propagandafilms waarin ze Hitler en nazi-Duitsland verheerlijkte.

Zie ook Geheim Hitler-archief Nummer 8: De vrouwen van Hitler

Ritterkreuz

Het door Hitler aan het begin van de Tweede Wereldoorlog geïntroduceerde *Ritterkreuz* (Ridderkruis) moest de leemte opvullen tussen het IJzeren Kruis Eerste Klasse en het *Grosskreuz des Eisernen Kreuzes*. Het Ridderkruis bestond in vijf klassen (van laag naar hoog): *Ritterkreuz* (7200 stuks uitgereikt); *Ritterkreuz mit Eichenlaub* of Ridderkruis met Eikenbladeren (853 maal uitgereikt); *Ritterkreuz mit Eichenlaub und Schwerten* of Ridderkruis met Eikenbladeren en Zwaarden (150 maal); *Ritterkreuz mit Eichenlaub, Schwerten und Brillianten* oftewel Ridderkruis met Eikenbladeren, Zwaarden en Briljanten (27 maal); en het *Ritterkreuz mit goldenen Eichenlaub, Schwerten und Brillianten* oftewel het Ridderkruis met Gouden Eikenbladeren, Zwaarden en Briljanten. Deze laatste onderscheiding werd alleen uitgereikt aan de Stuka-piloot Hans-Ulrich Rudel, terwijl Herman Goering ervoor zorgde dat hij de enige drager werd van het 'Großkreuz des Eisernen Kreuzes', dat hij na de capitulatie van Frankrijk in mei 1940 kreeg.

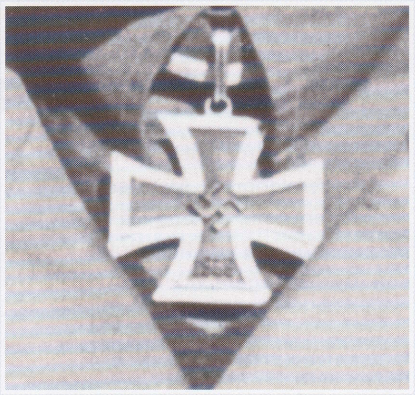

Rechtsboven:
Het Ridderkruis werd aan een kort koord om de hals gedragen. Duitsland was een van de weinige landen waar soldaten die dergelijke onderscheidingen voor betoonde moed hadden gekregen, de feitelijke medailles zelfs tijdens de strijd op hun velduniform droegen.

Röhm, Ernst (1887 - 1934)

Ernst Röhm werd op 28 november 1887 in München geboren als zoon van een oud geslacht van Beierse ambtenaren. Deze kleine, gezette man met zijn getekende rode gezicht ging vlak voor augustus 1914 in het leger. Tijdens de Eerste Wereldoorlog werd hij onderscheiden met het IJzeren Kruis en kreeg hij een medaille voor zijn verwondingen. Na de oorlog bleef Röhm in het leger en sloot hij zich aan bij Franz Xaver Ritter von Epps Freikorps dat in 1919 de revolutionaire regering in München verdreef. Röhm was inmiddels bevorderd tot kapitein in de Reichswehr. Hij gaf korporaal Adolf Hitler de opdracht in de 'Deutsche Abeiterpartei' te infiltreren. Röhm en Hitler werden goede vrienden en spraken elkaar aan met du in plaats van het formele sie. Röhm woonde eind jaren 20 enige tijd in Bolivia, maar na het verkiezingssucces van de nazi's in 1930 vroeg Hitler hem om terug te komen naar Duitsland en de Sturm Abteilung (SA) onder zijn hoede te nemen. Röhm modelleerde de SA naar de structuur van het Duitse leger en maakte van de paramilitaire vleugel van de partij binnen korte tijd een krachtige eenheid. Binnen drie maanden groeide de SA uit tot een beweging van 170.000 man sterk; drie jaar later had Röhm meer dan twee miljoen bruinhemden.

Röhm was voorstander van radicale veranderingen in de Duitse maatschappij en wilde de Reichswehr vervangen door de SA. Hij zette een generale staf op, plus een hoofdkwartier en een opleidingscentrum in München en stelde alles in het werk om meer macht te verwerven binnen de beweging. Het was zijn uiteindelijke streven om zijn stoottroepen de plaats in te laten nemen van het reguliere leger.

Boven:
De dikke, alcoholistische en homoseksuele Ernst Röhm leek in niets op het arische ideaal dat Hitler en zijn volgelingen koesterden. Maar door zijn grote organisatietalent was zijn invloed op de ontwikkeling van de nazi-partij in de beginjaren zeer groot.

Maar Hitler was niet blij met de machtige positie van Röhm. Bovendien had hij de steun van het leger nodig. In juni 1934 besloot hij beide problemen op te lossen en liet hij Röhm en de andere leiders van de SA tijdens de Nacht van de Lange Messen door de SS aanpakken. Röhm werd gearresteerd en naar de Stadelheim-gevangenis in München gebracht. Op zondag 1 juli gaf Hitler opdracht Röhm te doden. Hij kreeg een pistool en vijf minuten tijd om "eervol" uit het leven te stappen. Maar de voormalige SA-leider weigerde zelfmoord te plegen, waarop een eskader SS'ers onder leiding van Theodore Eicke Röhms cel binnenging. Op bevel van Sepp Dietrich schoten zij Ernst Röhm dood.

Zie ook In het Derde Rijk
Nummer 16: Hitlers rivalen
Zie ook Hitlers Handlangers
Nummer 8: Röhm

Rommel, Erwin Johannes Eugen (1891 - 1944)

De 'woestijnvos' werd op 15 november 1891 geboren in Heidenheim bij Ulm. Als beroepssoldaat onderscheidde hij zich tijdens de Eerste Wereldoorlog. Daarvoor kreeg hij in 1917 de *Pour le Mérite*. Op basis van zijn ervaringen uit de Eerste Wereldoorlog schreef hij het boek *Infanterie Greift an* - De infanterie valt aan. In Polen voerde Rommel in 1939 het bevel over een bataljon dat was samengesteld uit leden van Hitlers persoonlijke lijfwacht. In Frankrijk voerde hij in 1940 de Zevende Pantserdivisie aan. Deze divisie kreeg de bijnaam *Gespensterdivision* of 'Geestdivisie' vanwege hun snelle opmars. Rommel was commandant van het *Deutsches Afrika Korps* (DAK) in Noord-Afrika van 6 februari 1941 tot 9 maart 1943 en was daarbij regelmatig de Britse troepen te slim af. Na een korte periode in Italië nam hij in januari 1944 het bevel op zich van een legergroep in Noord-Frankrijk waar hij onverdroten aan de bouw van de Atlantikwall werkte. Na de geallieerde landingen in Normandië probeerde hij samen met veldmaarschalk Von Rundstedt Hitler ertoe te bewegen vrede te sluiten. Op 17 juli raakte Rommel zwaar gewond bij een aanval door geallieerde jachtvliegtuigen. Als gevolg daarvan was hij ten tijde van de bomaanslag op Hitler in juli 1944 in Duitsland om te herstellen. Hoewel hij niet meewerkte aan de samenzwering, was Rommel teleurgesteld in Hitler en zagen de samenzweerders hem als een eventuele leider van de nieuwe regering. Tijdens de brute ondervragingen na de aanslag, noemde een van de samenzweerders de naam van Rommel. Daarop stuurde Hitler de generaals Burgdorf en Meisel naar Rommels huis. Zij gaven hem de keus zelfmoord te plegen of in het openbaar te worden aangeklaagd, waarbij zijn vrouw en zoon ook niet buiten schot zouden blijven. Hij koos voor zelfmoord en stierf op 14 oktober 1944. Hij werd met alle militaire eer begraven.

Zie ook Hitlers Handlangers
Nummer 7: ROMMEL

Zie ook Hitlers veldslagen
Nummer 8: Noord-Afrika 1

Rechtsboven:
Erwin Rommel, een van de grootste militaire bevelvoerders uit de geschiedenis, was minder effectief als opperbevelhebber. Hoewel hij voor de oorlog een fervent aanhanger was van Hitler, verloor Rommel zijn vertrouwen in Hitler toen de toenemende macht van de geallieerden duidelijk maakte dat Duitsland de oorlog zou verliezen.

Rosenberg, Alfred (1893 - 1946)

De rassentheorieën van de nazi's waren grotendeels afkomstig van Alfred Rosenberg, een kille theoreticus die in Reval (Tallinn) Estland geboren werd op 12 januari 1893 als zoon van een Estlandse moeder en een Litouwse vader. Hij studeerde architectuur in Moskou en heeft waarschijnlijk tijdens de Eerste Wereldoorlog nog in het Russische leger gediend.

Hij verhuisde in 1918 naar Duitsland en werd vlak na Hitler lid van de Deutsche Arbeiterpartei. Tijdens de Hitler-Ludendorff-Putsch stond hij aan Hitlers zijde. Rosenberg werkte voor de *Völkischer Beobachter* en werd bekend vanwege zijn antisemitische geschriften. *Der Mythus des Zwanzigsten Jahrhunderts* was een boek van zijn hand dat een 'wetenschappelijke' rechtvaardiging bood voor het nazi-concept van bloed en ras. In 1929 stichtte hij de Kampfbund für Deutsche Kultur. Het doel was Hitlers ideeën over cultuur te promoten en de joodse invloed op het Duitse culturele leven te beperken.

Vrijwel alle hogere nazi's hadden een hekel aan Rosenberg en nadat hij benoemd werd tot rijksminister voor de bezette gebieden in het Oosten, kwam hij met bijna elk van hen in conflict.

De zwaarste misdaden in het Oosten werden grotendeels tijdens zijn bestuur gepleegd; mede daardoor werd hij in Neurenberg schuldig bevonden aan alle vier de aanklachten wegens oorlogsmisdrijven. Op 16 oktober beklom Rosenberg het schavot. Negentig seconden later was hij dood. Dit was de snelste executie in Neurenberg ooit.

Zie ook Hitlers oorlogsapparaat
Nummer 20: Rosenberg

Rechtsboven:
Alfred Rosenberg was de zoon van Duitssprekende ouders. Hij was een van de eerste leden van de nazi-partij en nam deel aan de Hitler-Ludendorff-Putsch. Hoewel hij van grote invloed was voor de antisemitische aard van het nationaal-socialisme, hadden zijn partijgenoten een hekel aan hem.

Rossbach, Gerhard (1893 - 1967)

De in Kehlberg in Pommeren geboren Gerhard Rossbach was een beroepssoldaat die na de Eerste Wereldoorlog de leider werd van een *Freikorps*. De groep Rossbach vocht in West-Pruisen en de Baltische regio's en nam deel aan de Kapp-Putsch. Toen hij het bevel kreeg om zijn Freikorps te ontbinden, hield hij zijn mannen bijeen in kleine 'teams.' Ze werden weer opgeroepen om als vrijwilligersdivisie de onrusten in Silezië te onderdrukken. Delen van deze 'divisie' namen deel aan de Hitler-Ludendorff-Putsch in november 1923, waarna Rossbach naar Oostenrijk vluchtte. Terwijl hij daar zat, kreeg hij amnestie.

Het was Rossbach die een voorraad ongebruikte bruine stof vond die eigenlijk bestemd was voor de campagne in Oost-Afrika tijdens de Eerste Wereldoorlog. Van deze stof werden de bruine hemden gemaakt die de basis vormden voor het uniform van de SA.

De homoseksuele Rossbach was in jeugdbewegingen actief van 1926 tot 1933. In 1933 werd hij opleidingsinspecteur voor de pas opgerichte rijksluchtverdedigingsbond. Als medewerker van Röhm en Heines werd hij na de Nacht van de Lange Messen tijdelijk gevangen gezet. Na zijn vrijlating nam hij afscheid van de politiek en ging hij werken als verzekeringsagent. Na de oorlog leverde Rossbach een belangrijke bijdrage aan de revival van het Bayreuth Festival. Hij stierf in Hamburg op 30 augustus 1967.

Rote Kapelle (Rode Kapel)

De bijnaam die de *Abwehr* gebruikte voor de grootste spionage- en verzetsorganisatie in Duitsland en bezet Europa. De drijvende kracht erachter was Leopold Trepper, een Poolse jood die voor de Sovjet-Unie werkte. Vanuit België legde hij contact met dissidente Duitsers, waaronder Harro Schulze-Boysen, de kleinzoon van admiraal Von Tirpitz en Arvid Harnack, de neef van een bekende theoloog, en diens Amerikaanse vrouw Mildred. De *Rote Kapelle* werd in 1938 opgericht. Tussen 1939 en 1941 was de beweging niet actief, maar na de Duitse invasie in de USSR werden de activiteiten weer voortgezet. In 1942 had Rote Kapelle zo'n 100 radiozenders die allerlei informatie verzonden naar de ÚSSR, waaronder details over de Tiger-tank.

In augustus 1942 arresteerde de *Abwehr* 46 mensen en namen ze de zendapparatuur in beslag. Vanaf dat moment gebruikte de SD de in beslag genomen radio's om foutieve informatie door te geven. De leden van de *Rote Kapelle* werden op brute wijze ondervraagd en alle mannen werden opgehangen in Plötzensee terwijl Mildred Harnack en de andere vrouwen onthoofd werden. Trepper werd in Frankrijk gearresteerd, maar wist na zijn ondervraging te ontsnappen. Na de bevrijding werd hij naar Moskou overgevlogen. Daar werd hij beschuldigd van collaboratie met de Duitsers en gevangen gezet! Tien jaar later werd hij, na de dood van Stalin, vrijgelaten en emigreerde hij naar Israël.

Boven:
De aristocratische Harro Schülze-Boysen en zijn vrouw Libertas waren actieve leden van het* Rote Kapelle*-netwerk. Ze werden gearresteerd in 1942 en geëxecuteerd in Plötzensee.

Rotfrontkämpferbund

De Rotfrontkämpferbund of RFB was de paramilitaire organisatie die door de KPD, de Duitse Communistische Partij, werd opgericht in mei 1924. Het ledental groeide van 15.000 in 1925 tot meer dan 100.000 in 1928. Ernst Thälmann, de voorzitter van de RFB vanaf 1925, zette ook andere communistische organisaties op. Toen ook de NSDAP in het begin van de jaren 30 meer leden kreeg, kwam het steeds vaker tot botsingen tussen de RFB en de nazi-tegenhanger, de SA. Straatgevechten en knokpartijen tijdens politieke bijeenkomsten werden de norm. Aan beide zijden raakten mensen gewond en beide zijden hadden hun martelaren, zoals de nazi Horst Wessel. Sommige leden van de RFB waren opgeleid door instructeurs uit Moskou en leefden ervoor om zoveel mogelijk fascisten in elkaar te slaan. Op 1 februari 1933, direct nadat Hitler aan de macht was gekomen, riep de Hamburgse *Rotfrontkämpferbund* de leden te wapen. "Bijna is de dag daar waarop ons machtige Rode Leger, dat geen politie nodig heeft om zich te beschermen, met het wapen in de hand de dodelijke vijand van de arbeidersklasse naar de duivel zal sturen." In 1933 werden de KPD en de RFB bij wet verboden.

Rechtsboven:
Ernst Thälmann, de voorzitter van de* Kommunistische Partei Deutschlands*, stond ook aan het hoofd van de RFB. De paramilitaire tak van de Duitse communisten volgde slaafs de bevelen uit Moskou op.

Rublee-plan

Een plan voor de redding van Duitse joden dat in 1938 werd voorgelegd tijdens een bijeenkomst van het Intergovernmental Committee for Political Refugees. Deze vergadering vond plaats in Frankrijk onder het voorzitterschap van de Amerikaan George Rublee. Het idee was de emigratie van joden uit Duitsland zodanig aan de bevordering van de Duitse export te koppelen dat de joden hun financiële middelen konden meenemen naar het buitenland.

Herman Goering en Joachim von Ribbentrop waren zeer geïnteresseerd in dit voorstel. In januari 1939 kwam de president van de *Reichsbank*, Hjalmar Schacht, bijeen met Rublee om te praten over de emigratie van 150.000 joodse mannen die dankzij hun leeftijd (tussen 15 en 45) en gezondheid in staat moesten worden geacht werk te vinden in het buitenland. Het plan betrof een emigratiegolf die drie tot vijf jaar zou duren. Gezinsleden meegerekend zouden er dan in totaal 450.000 joden uit Duitsland vertrekken.

De joden zouden een kwart van hun vermogen in een kapitaalfonds moeten storten. Dat geld kon dan gebruikt worden als steun voordat ze emigreerden. Nadat ze vertrokken waren, zou het fonds overgaan op het Duitse rijk. Twee weken later werd Schacht door Hitler ontslagen na een ruzie over het financieren van de herbewapeningsactiviteiten. Een paar dagen later had ook Rublee ontslag genomen; van het plan kwam niets meer terecht.

Rudel, Hans-Ulrich (1916 - 1982)

Hans-Ulrich Rudel werd op 2 juli 1916 geboren in Konradswaldau (Silezië) en werd opgeleid op de militaire school in Wildpark. In 1937 kwam hij bij de Luftwaffe waar hij als waarnemer werkte voordat hij zijn opleiding deed tot piloot. Hij werd bij *Stukageschwader* 2 geplaatst en kwam voor het eerst in actie tijdens de invasie in Rusland in juni 1941. In september wist hij samen met andere leden van zijn eskader zware schade toe te brengen aan het oude slagschip *Oktjabrskaja Revolutsija* om daarna het slagschip *Marat* in de haven van Leningrad tot zinken te brengen. Rudel werd 32 keer neergehaald tijdens zijn meer dan 2500 gevechtsmissies. Hij vloog vooral in de Ju 87 Stuka, maar hij voerde ook 400 missies uit met de Focke-Wulf FW 190.

Het staat vast dat Rudel meer dan 518 tanks, 700 trucks, meer dan 150 luchtdoel- en artilleriebatterijen en honderden bruggen, bunkers en spoorweglijnen heeft vernietigd. Hij zou ook 11 vijanden hebben neergehaald tijdens luchtgevechten.

Hij was het hoogst onderscheiden lid van de Duitse strijdkrachten en kreeg als enige het *Ritterkreuz mit goldenen Eichenlaub, Schwerten und Brillianten*.

In maart 1944 wist hij uit handen te blijven van de Russische troepen door over de 300 meter brede Dnjestr-rivier te zwemmen. In het voorjaar van 1945 raakte hij zwaar gewond en werd zijn rechterbeen gedeeltelijk geamputeerd. Desondanks vloog hij tijdens de laatste dagen van de oorlog naar Berlijn.

Na de oorlog werkte Rudel enige tijd in Argentinië, waar hij in verband werd gebracht met uiterst rechtse en extreem nationalistische bewegingen. Hij stierf in 1982 in Rosenheim. Tijdens de begrafenis zorgden West-Duitse straaljagerpiloten voor een schandaal door bij wijze van saluut over de begraafplaats te vliegen.

Boven:
Rudel viert de goede afloop van zijn 1500e missie met een vriend. Deze moedige man bleef tot het eind van zijn leven geloven in de denkbeelden van de nazi's.

Ruhrgebied

De rivier de Ruhr loopt dwars door het gebied waar de Duitse staalindustrie geconcentreerd is. Dankzij de grote kolenvoorraden ontwikkelde dit gebied zich na de industriële revolutie zeer snel en in 1914 waren de steden Bochum, Dortmund en Essen - waar het hoofdkantoor stond van het zakelijke imperium van de familie Krupp - de centra van de Duitse wapenindustrie. Het gebied werd na de Eerste Wereldoorlog gedemilitariseerd en werd in 1923 door Franse en Belgische troepen bezet. De Duitsers lieten dit niet over hun kant gaan en verzetten zich door sabotageacties tegen de bezetters.Zo werd bijvoorbeeld Albert Leo Schlageter door de Fransen vanwege sabotage in mei 1923 geëxecuteerd. Hoewel hij geen nazi was, werd hij later een nazi-held. De bezetters vertrokken uiteindelijk weer in 1925. Na de Eerste Wereldoorlog werkten de wapenmakers in het geheim door, maar nadat de nazi's aan de macht kwamen deden ze hun werk weer in het openbaar. Tijdens de Tweede Wereldoorlog was de Ruhr het doelwit voor massale bombardementen door de RAF en USAAF. In april 1945 werd het Ruhrgebied omsingeld door de geallieerde troepen, waarbij er 325.000 Duitse troepen en 30 generaals gevangen werden genomen.

Onder:
Het Ruhrdal is overstroomd na de beroemde 'Dambusters'-operatie van de RAF. Hoewel dit een spectaculair succes leek, betekende deze actie uiteindelijk slechts een kleine verstoring van de industriële activiteiten in dit gebied.

Rundstedt, Karl Rudolf Gerd von (1875 - 1953)

Een van de meest ervaren en hoogste officieren in het Duitse leger, Gerd von Rundstedt, werd geboren in Aschersleben. Hij diende als officier aan de generale staf tijdens de Eerste Wereldoorlog en vocht in Frankrijk en Turkije. Hij klom snel op binnen de *Reichswehr*, maar werd aan de kant gezet vanwege zijn kritiek op de actie tegen Tsjecho-Slowakije in 1938.

Von Rundstedt werd op tijd in eer hersteld voor de Poolse campagne van 1939, waar hij het bevel voerde over Heeresgruppe Süd. In 1940 leidde hij Heeresgruppe A in Frankrijk en België. Hij werd tot veldmaarschalk bevorderd na de val van Frankrijk op 19 juli 1940.

Von Rundstedt was de commandant van Heeresgruppe Süd tijdens de opmars in de Oekraïne in het kader van Operatie Barbarossa. Hitler ontsloeg hem op 12 december 1941 omdat hij zich uit tactische overwegingen had teruggetrokken bij Rostow. Hij werd in maart 1942 opnieuw aangesteld, ditmaal als opperbevelhebber over Heeresgruppe West in Frankrijk waar hij verantwoordelijk was voor de voorbereidingen tegen de verwachte geallieerde invasie. Hitler ontsloeg hem weer op 2 juli 1944 omdat hij de landingen op D-Day niet had kunnen verhinderen. Van Rundstedt werd echter weer opgeroepen voor het Ardennen-offensief van december 1944.

Hij was op de hoogte van de samenzwering voor de aanslag op Hitler in juli 1944, maar werkte hier niet aan mee. Nadat de aanslag mislukte, was hij voorzitter van het eretribunaal dat de samenzweerders uit het leger ontsloeg. Na de oorlog werd Von Rundstedt gevangen gezet omdat hij het 'Kommandobefehl' van 18 oktober 1942 had verzonden. Hij werd op 5 mei 1949 vanwege een ernstige ziekte vrijgelaten en stierf in Hannover .

Boven:
Veldmaarschalk Gerd von Rundstedt was een officier van de oude stempel, maar kon toch redelijk goed overweg met Hitler. Dit verklaart misschien waarom de Führer 'de oude heer' telkens weer terughaalde.

Russisch-Duits Pact

Non-agressiepact tussen Duitsland en Rusland, dat op 23 augustus 1939 werd ondertekend door Von Ribbentrop en Molotov. Ten eerste moest het pact er voor zorgen dat geen van beide partijen de ander zou aanvallen; ten tweede zou, indien een van hen aangevallen werd door een derde macht, de andere partij op geen enkele wijze steun verlenen aan deze derde macht. Tenslotte zouden Duitsland noch Rusland zich aansluiten bij een groepering van landen die gericht was tegen de andere partij. In een geheim protocol werden Polen en de Baltische landen onderling 'verdeeld'; de USSR maakte aanspraken op Finland, Estland, Letland en Litouwen met de noordgrens van Litouwen als de scheidslijn. In Polen zou de Russische invloed tot aan de rivieren de Narew, Vistula en San reiken. Toen de details over het pact openbaar werden en de Duitsers en Russen Polen in 1939 aanvielen, werd de loyaliteit van communisten overal ter wereld zwaar op de proef gesteld.

Zie ook Geheim Hitler-archief
Nummer 21: Hitler en de communisten
Zie ook Geheim Hitler-archief
Nummer 25: Hitler en Stalin

Rechtsboven:
Stalin en Molotov in gesprek. Het verdrag met deze, van nature zeer wantrouwige, mannen had het grootste diplomatieke succes kunnen zijn van de Duitsers, maar Hitler had zich allang voorgenomen zich niet al te veel aan het verdrag gelegen te laten liggen - zoals bleek in juni 1941.

Rust, Bernard (1883 - 1945)

Rijksminister voor wetenschap, onderwijs en cultuur in Hitlers kabinet van 1934 tot 1945. Rust werd geboren in Hannover. Hij studeerde Germanistiek, filosofie, filologie, kunstgeschiedenis en muziek aan een aantal universiteiten waaronder die van München en Göttingen. In 1908 slaagde hij voor het staatsexamen voor docent aan het middelbaar onderwijs. Hij werkte voor de Eerste Wereldoorlog als docent aan een *Realgymnasium*.

Tijdens de oorlog vocht hij vier jaar lang en werd hij onderscheiden met het IJzeren Kruis Eerste en Tweede Klasse en de Orde van Hohenzollern.

Rust werd als leraar ontslagen in 1930 'om gezondheidsredenen'. Er liep echter een onderzoek naar hem wegens wangedrag tijdens de uitoefening van zijn beroep. Men zei dat hij in werkelijkheid ontslagen werd wegens ontucht. Rust was al sinds het begin van de jaren 20 lid van de NSDAP en was *Gauleiter* voor Hannover-Braunsschweig. In 1930 werd hij in de Reichstag gekozen. Toen in 1933 de nazi's aan de macht kwamen, werd hij benoemd tot Pruisisch minister van cultuur. In 1934 werd hij benoemd tot rijksminister voor wetenschap, onderwijs en cultuur. Hij zou 11 jaar lang verantwoordelijk zijn voor het onderwijs- en cultuurbeleid in nazi-Duitsland. Hij pleegde in mei 1945 zelfmoord.

SA (Sturmabteilung)

De SA (voluit *Sturmabteilung*) was vernoemd naar de Duitse stoottroepen die tijdens de Eerste Wereldoorlog in de loopgraven vochten. Oorspronkelijk fungeerde de SA als beveiliging tijdens bijeenkomsten van de NSDAP en als knokploeg tegen de tegenstanders van de partij. De groepering bestond aanvankelijk vooral uit rechtse, nationalistische, oud-soldaten.

Door de werkloosheid steeg het aantal leden snel - in 1931 had de SA 100.000 leden; binnen een jaar groeide dat uit tot 400.000.

Toen de nazi's eenmaal aan de macht waren, ontstond er een conflict tussen Hitler en de SA-leider, Ernst Röhm. Voor Hitler waren de luidruchtige bruinhemden vooral een nuttig instrument voor zijn weg naar de macht. Röhm wilde echter meer - hij zag de SA als het nieuwe revolutionaire leger van Duitsland.

Omdat Röhms ambities absoluut niet strookten met de belangen van Hitler en het leger, werden Röhm en andere hoge SA-leden tijdens de Nacht van de Lange Messen op 30 juni 1934 door SS-teams om het leven gebracht. Als gevolg daarvan werd de SA steeds minder belangrijk. De organisatie bleef weliswaar tot in 1945 bestaan, maar speelde geen echte rol bij het bestuur van het Derde Rijk. De SA was zelfs zo onbelangrijk dat hij door het tribunaal in Neurenberg in 1945 niet eens werd aangemerkt als criminele organisatie.

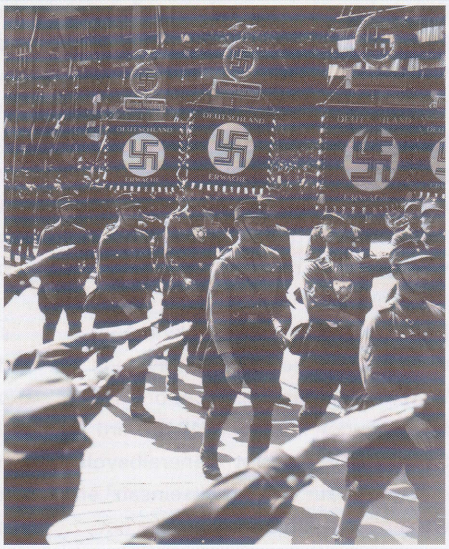

Zie ook In het Derde Rijk
Nummer 5: Opkomst van de SA

Rechtsboven:
Feldzeichen ***van de SA worden meegevoerd in de straten van Neurenberg. Aanvankelijk had de*** **Sturmabteilung** ***ook een belangrijke rol tijdens ceremonies.***

Sachsenhausen

Een van de drie hoofdkampen in het vooroorlogse Duitse strafsysteem, samen met Dachau en Buchenwald. Toen Sachsenhausen in 1937 ten noorden van Berlijn werd geopend, werd het nabijgelegen kamp Oranienburg direct geassimileerd. In het kamp zouden oorspronkelijk 8.000 mensen gehuisvest worden, maar aan het eind van de oorlog telde het hoofdkamp meer dan 35.000 gevangenen en hadden er in totaal meer 135.000 op enig moment in het kamp gezeten. In Sachsenhausen zaten belangrijke kopstukken gevangen zoals de voormalige Oostenrijkse rijkskanselier Kurt Schuschnigg en de grootindustrieel Fritz Thyssen. Het werd de kern van een uitgebreid netwerk van slavenarbeid, waarbij tevens een aantal gevangenen werd gebruikt voor medische experimenten.

Sachsenhausen werd op 22 april 1945 door het Rode Leger bevrijd, maar de meeste gevangenen waren toen door de kampwachten al op een dodenmars naar het westen gevoerd. De overlevenden werden tenslotte bij Schwerin door geallieerde troepen bevrijd. De kampcommandanten waren Hermann Baranowski (gestorven in 1939), Hans Loritz (pleegde zelfmoord in 1946 in het interneringskamp Neumünster), Walter Eisfeld (gestorven in 1940) en Anton Kaindl (tot levenslang veroordeeld door een Russisch militair tribunaal - is in de USSR gestorven).

Boven:
Gevangenen bouwen nieuwe huizen voor de SS'ers in Sachsenhausen vlak na de opening van het kamp in 1937. Het aantal gevangenen groeide gestaag. Met elke groep nieuwkomers werd het kamp uitgebreid, totdat het zijn maximale grootte bereikt had.

Sanitätsdienstgefreiter - SDG

De Sanitätsdienstgefreiter was een onderofficier die in de concentratie-kampen verantwoordelijk was voor het doden van de gevangenen in de gaskamers. Met een ambulance werden grote voorraden gifgas (Zyklon B) naar de kampen gebracht. In Auschwitz bracht de SDG samen met een SS-officier de groene metalen houders met het gif naar de korte betonnen buizen die om de 30 meter boven het dak van de ondergrondse gaskamers uitstaken. Nadat hij zijn gifmasker had opgezet, tilde de SDG de betonnen afdekplaat van de buis af, opende hij een van de houders en liet hij de blauwe kristallen in de afvoer vallen. De kristallen veranderden door het contact met de lucht in blauwzuurgas. Volgens Rudolf Höss, de commandant van Auschwitz, duurde het circa vijf minuten voordat iedereen in de gaskamer dood was. Andere ooggetuigen dachten dat het meer tijd kostte; soms wel 15 minuten voor degenen die het verst van het gas verwijderd waren. De officier wachtte daarna nog vijf minuten en vertrok dan in de ambulance.

Sauckel, Fritz (1894 - 1946)

Ernst Friederich Christoph 'Fritz' Sauckel werd geboren in Hassfurt am Main. Voor en tijdens de Eerste Wereldoorlog diende hij op Duitse, Noorse en Zweedse schepen. Hij werd tijdens de oorlog al snel gevangen genomen en bracht bijna vijf jaren door in een Frans krijgsgevangenenkamp.

Sauckel werd al in de begindagen lid van de nazi-partij (hij was lid nummer 1395) en werd *Gauleiter* van Thuringen. Hij was de vader van tien kinderen, waarvan er twee tijdens de Tweede Wereldoorlog aan het front om het leven zouden komen. In 1942 werd Sauckel benoemd tot 'Generalbevollmächtigter für den Arbeitseinsatz' en werd hij verantwoordelijk voor het programma waarbij meer dan vijf miljoen slavenarbeiders naar het Derde Rijk werden gebracht. De meesten leefden in erbarmelijke omstandigheden en leden onder afschuwelijke wreedheden. Sauckel werd in Neurenberg aangeklaagd, maar pleitte dat hij onschuldig was aan de excessen van het Derde Rijk en voerde aan dat hij alleen maar leiding had gegeven aan een arbeidsbureau dat personeel had geleverd voor de oorlogsindustrie van Speer. Hij werd schuldig bevonden aan oorlogsmisdrijven en op 16 oktober 1946 opgehangen. Voor zijn executie keek hij de aanwezigen aan en zei: "Ik word onschuldig ter dood gebracht. De straf is verkeerd. Moge God Duitsland beschermen en weer groot maken! Moge God mijn gezin beschermen!"

Boven:
Vol trots vertelde Fritz Sauckel eens dat slechts een op de twintig van de tien miljoen of meer buitenlandse arbeiders en krijgsgevangenen die tijdens WOII in Duitsland aankwamen uit vrije wil waren gekomen.

Schacht, Dr. Hjalmar (Horace Greely) (1877 - 1970)

Hjalmar Schacht, de internationaal vermaarde econoom en president van de *Reichsbank*, werd op 22 januari 1877 geboren in Tingleff, Schleswig, (nu Tinglev, Denemarken). Hij groeide op in de VS en keerde terug naar Duitsland om zijn studie af te maken. Tijdens de Eerste Wereldoorlog had hij een economische bestuursfunctie in bezet België. Hij was de president van de *Reichsbank* van 1923 tot 1929 en wist de inflatie waaronder Duitsland leed een halt toe te roepen.

Door zijn afkeer van het verdrag van Versailles werd Schacht aangetrokken tot de nazi-partij. Hij wist de steun van bankiers en industriëlen voor de NSDAP te werven en in 1933 werd hij herbenoemd als president van de *Reichsbank*. Als Minister van Economische Zaken bedacht hij allerlei financiële instrumenten om te zorgen dat de inflatie die het gevolg was van het herbewapeningsprogramma niet te veel opviel en niet te hoog opliep. Toen het ware karakter van de nazi-regering duidelijk werd, trad hij in 1937 af als Minister van Economische Zaken.

Na de bomaanslag op Hitler in juli 1944 werd hij gearresteerd en zat hij achtereenvolgens in drie concentratiekampen gevangen vanwege verdenking van betrokkenheid bij het verzet. Hij werd vrijgesproken door het tribunaal in Neurenberg, dat tevens vaststelde dat hij het hoogste IQ had van alle gedaagden. Schacht moest zich in de jaren 40 en 50 nog voor diverse Duitse rechters verantwoorden, voordat hij zijn oude professie van bankier weer kon opnemen. Hij werkte in de jaren 50 als adviseur voor kolonel Nasser in Egypte en richtte het particuliere bankbedrijf Schacht & Co in Düsseldorf op. Hij stierf in München op 3 juni 1970.

Zie ook Geheim Hitler-archief
Nummer 7: Hitlers medestanders

Boven:
De goed opgevoede Hjalmar Schacht scheidde in 1938 van zijn fanatieke nazistische echtgenote. Toen zij de partijtop inlichtte over zijn afkeer van de NSDAP en de programma's van de partij, verloren de nazi's hun vertrouwen in hem.

Schar

Duits woord dat men kan vertalen als bende, compagnie of groep. Dit woord werd door de NSDAP gebruikt voor een groep van acht tot tien mannen in de paramilitaire formaties van de partij, waaronder de *Sturmabteilung* of SA, de *Schutzstaffel* of SS, het NS *Kraftfahrkorps* of NSKK en het NS *Fliegerkorps* of NSFK.

De SS leidde onder andere de volgende rangbenamingen af van dit woord: *Unterscharführer*(korporaal); *Scharführer* (sergeant); *Oberscharführer* (sergeant eerste klas) en *Hauptscharführer* (sergeant-majoor). Bij andere NSDAP-formaties werden slechts de eerste twee rangen gebruikt; de hogere onderofficieren werden aangeduid als *Truppführer*.